

Filozofická fakulta univerzity Karlovy v Praze

Katedra Pedagogiky

Diplomová práce

**Podpora a rozvoj klientů ústavní výchovy
v České republice**

Support and expansion of clients emplacement in the institutional
upbringing in the Czech Republic.

Vedoucí práce : PhDr. Michaela Vítečková, PhD.

Konzultant : Mgr. Jan Horáček, PhD.

Vypracovala : Bc. Petra Lušňáková

Děkuji **PhDr. Michaele Vítečkové, PhD.** za podporu při vedení mé diplomové práce, dále chci poděkovat konzultantovi **Mgr. Janu Horáčkovi, PhD.** za podněty k matematickému vyhodnocení výzkumu a nakonec chci poděkovat **všem účastníkům výzkumu** za trpělivost a sdílnost.

Věnování

Tato práce je věnována paní vychovatelce Marii Stuškové z Uherského Ostrohu.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 12.6.2010

.....

Podpis

ANOTACE :

Diplomová práce má teoreticko - empirický charakter a jejím cílem je zmapování oblasti příležitostí pro rozvoj klientů ústavní výchovy v české společnosti. Teoretická část je sestavena z náhledu na aktuální problémy ústavní výchovy a je doplněna nástinem nových řešení prostřednictvím rozboru metodických materiálů. Empirická část se sestává z přehledu aktuálních možností podpory klientů ústavní výchovy v neziskovém a státním sektoru a z výzkumu.

ANOTATION :

This diploma thesis has theoretical and empirical nature and its objective is to map an extent of opportunities for development of clients of institutional upbringing in the Czech society. The theoretical part is consisting of views on current issues of institutional upbringing and it is completed by outline of new solutions through the analysis methodological materials. The empirical part consists of a survey of current options for supporting clients of institutional upbringing in non-profit and public sector and from research.

KLÍČOVÁ SLOVA :

Ústavní výchova, rozvoj a podpora, neziskové organizace

KEY WORDS :

Institutional upbringing, support and expansion, non-profit-making organization

BIBLIOGRAFICKÁ CITACE DLE ČSN ISO 690 :

LUŠŇÁKOVÁ, P. *Podpora a rozvoj klientů ústavní výchovy v České republice*. Praha: Karlova Univerzita v Praze, Filozofická fakulta, 2010. 92 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Michaela Vítěčková, PhD.

Obsah

Úvod	7
1. TEORETICKÁ ČÁST	
1.1. Pozice klientů ústavní výchovy v České republice	8
1.2. Sociokulturní hendikep a sociální izolace	11
1.3. Negativní perspektiva klientů ústavní výchovy	14
1.4. F.I.C.E. a F.D.D.	18
1.4.1. Př. 1 : Klokánky versus ústavní výchova – boj o lepší péči	20
1.4.2. Př. 2 : Sanace rodiny	21
1.4.3. Př. 3 : Projekt chráněné dílny zaměřený na přípravu pro výkon budoucího povolání v obuvním průmyslu	21
1.5. Transformace ústavní výchovy	23
1.6. Individuální plánování	27
1.6.1. Principy plánování	28
1.6.2. Východiska	28
1.6.3. Životní sféry klienta	29
1.6.4. Součinnost v procesu	30
1.6.5. Podmínky plánování	30
1.6.6. Charakteristika individuálního plánu	30
1.6.7. Nejčastější příčiny selhávání IP	31
1.7. Sociální rehabilitace	32
1.7.1. Služba Mentor	32
1.8. Resilience	37
1.8.1. Vymezení resilience	37
1.8.2. Resilience a výchova	37
1.8.3. Mýty	37
1.8.4. Faktory resilience	38
1.8.5. Možnosti posilování resilience	39
1.8.6. Intervence	41
2. EMPIRICKÁ ČÁST	
2.1. Oblasti podpory rozvoje – vládní sektor	42
2.1.1. Odchod klienta ze zařízení	42
2.1.2. Vysokoškolské studium	43

2.1.3. Podpora ve státním sektoru – přídavky na dítě a dávky hmotné nouze	45
2.2. Oblasti podpory rozvoje – neziskový sektor	48
2.2.1. Sponzoring	48
2.2.2. Projekty nevládních neziskových organizací	50
2.3. Čerpání příležitostí a regionální specifika – koncept výzkumného projektu	55
2.3.1. Cíl výzkumu	55
2.3.2. Předpoklady	55
2.3.3. Analýza výzkumného pole	56
2.3.4. Hypotéza	56
2.3.5. Doplnkové hypotézy	57
2.3.6. Místo výzkumu	57
2.3.7. Metody výzkumu	57
2.3.8. Respondenti	57
2.4. I. fáze předvýzkum – otestování dotazníku	58
2.5. II. fáze – výzkum a zpracování dat	59
2.5.1. Vyhodnocení kvantitativní analýzy	59
2.5.2. Závěry	59
2.6. Kvalitativní analýza	68
2.6.1. Kasuistika 1 – rozhovor	68
2.6.2. Kasuistika 2 – analýza životopisu	73
2.6.3. Komparace kasuistik	77
2.7. Diskusní kapitola	79
3. Shrnutí	81
4. Cizojazyčné resumé – Summary	83
5. Citace a kompletní seznam čerpaných zdrojů	85
6. Příloha č. 3	89

Úvod

Tato diplomová práce je zaměřena na prostředí ústavní výchovy v České republice a jejím úkolem je vytvoření komplexního náhledu na zdroje, které mohou přispět klientům v zařízeních ústavní výchovy k jejich otevřené budoucnosti, především empirická část má poskytnout příležitost ke sledování vztahů, které ovlivňují čerpání zdrojů. Ráda bych prostřednictvím svých zjištění navodila dialog s účastníky výzkumu a poskytla jim přehled příležitostí, které by mohli při své práci s klienty využít v jejich prospěch.

Literatura k tomuto tématu není rozsáhlá, proto jsem se snažila čerpat aktuální metodické materiály z projektů, které mohou posloužit jako modely nové práce s klienty. Metodiky v oblasti ústavní výchovy jsou nedostatečné a zastaralé, proto je třeba se inspirovat novými materiály napříč sociálním službám.

Práce je členěna na 2 základní celky – teoretickou a empirickou část.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Pozice klientů ústavní výchovy v české společnosti

Klienti ústavní výchovy v naší zemi jsou velkou skupinou lidí podléhajících sociokulturnímu znevýhodnění. Jejich vstup do dospělosti je podmíněn řadou negativních aspektů – osobní a citové problémy, nedostatečná úroveň vzdělání, nepříznivé genetické dispozice, sociální izolace nebo uplynulé traumatizující události. Řada klientů žije v ústavní péči od raného dětství po dospělost a podmínky pro jejich rozvoj se v čase proměňují, změny jsou však pomalé a v prodlouženém čase doléhají na klienty důsledky ústavní péče.

Cituji z článku týkajícího se studie Kewina Brownea z roku 2005 :

„Malé děti v ústavech pravděpodobně mají horší zdravotní stav, opoždění ve fyzickém vývoji, zhoršení ve vývoji mozku, opoždění ve vývoji a narušení schopnosti navozovat vztahy. Důsledkem toho mají tyto děti v porovnání s dětmi vyrůstajícími v rodinném prostředí horší intelektuální, sociální a behaviorální schopnosti.“ [1]

Zdá se, že česká společnost zaujímá k této vyčleněné skupině více pozitivní postoj než tomu bylo v minulosti – v české společnosti nastal nárůst snahy o vytvoření lepších podmínek pro start do života. V médiích se tyto snahy dobře prezentují.

Přesto se však velmi často setkáváme s hořekováním nad tím, jak je tato skupina znevýhodněna, že má omezené možnosti. Jsme často konfrontováni s tím, že predikce budoucnosti klientů v ústavní výchově je neuspokojivá.

Oproti tomuto pohledu na věc se také často setkávám se stížnostmi, jak všechny možné výhody dostávají tyto děti zadarmo, jak se jim skvěle žije v zařízeních, kde mají vše, co potřebují. Že až zbytečně mnoho lidí se angažuje v tom, jak jim pomoci a že tu mezitím vzniká velké množství nových problémů, které se tudíž nedají řešit.

Domnívám se, že je tento názor poněkud krátkozraký. Pokud se zamyslíme nad tím, jaká je minulost rodičů klientů v ústavní výchově,

ukazuje se, že v ní často figurovala ústavní výchova. Je to jako perpetuum mobile – některým starším vychovatelům se paradoxně do péče dostávají děti klientů, jež sami vypustili do života. Je třeba tento kruh rozetnout, k tomu je potřeba velké množství zdrojů a energie.

Až překvapivě snadno lze nyní nalézt zdroje k naplnění cílů, které budou směřovat lidský vývoj v této otázce správným směrem, je třeba mít o těchto zdrojích přehled, dostatek informací a umu, jak je čerpat. Poněkud problematická je oblast oné energie. Je to vklad do výchovy, který se spíše ztrácí nebo neúčinkuje. Úspěšnost klientů v životě je podmíněna potřebou citové báze, která se utváří zcela individuálně mezi pracovníkem a klientem.

Naše společnost nastoupila jinou cestu k nalezení řešení - ve snaze zlepšit podmínky pro vývoj klientů, docházelo v uplynulých letech k hromadné proměně jednotlivých zařízení ústavní výchovy – na tzv. dětské domovy rodinného typu, tato proměna byla velice nákladná. Pozitivní důsledky by se měly projevit ve zlepšení práce vychovatele, především díky poklesu počtu dětí ve skupině, nyní je maximální hranice stanovena na 8 klientů na 1 vychovatele. Dále se zvýšily požadavky na kvalifikaci k výkonu tohoto povolání. Proměna dětských domovů také vedla k tomu, že klienti mají více osobního prostoru a soukromí, které však na druhou stranu vedou k vyšší izolaci klientů.

Změny však měly dle mého názoru i další negativní důsledky. Došlo k velkým obměnám personálu – někteří starší, zkušení, trpěliví vychovatelé byli nahrazeni mladými perspektivními, pružnými, studovanými, avšak v mnohém nezkušenými vychovateli. Mladí vychovatelé těžko utvářejí a navozují v domovech s klienty vztahy, které mají citový základ. Tato báze je ale nezbytným předpokladem, jak se dostat k prožívání klienta, jak ho vhodně motivovat a účinně mu pomáhat při řešení osobních problémů.

Ve své práci se chci především věnovat oblasti zdrojů. V posledních letech sleduji vývoj životních příležitostí, které se této skupině nabízejí – jejich četný nárůst je především v neziskovém sektoru. V naší legislativě je těchto změn poskrovnu, nicméně je dobré s těmito možnostmi kalkulovat, protože mohou řadě klientů poskytnout cestu k osamostatnění. Navíc tyto podmínky lze jako jedny z mála využívat dlouhodobě – v několikaleté

perspektivě.

Ještě chci uvést, že většina prostředků určených k podpoře klientů ústavní výchovy je směřována k jejich rozvoji a podpoře, také k jejich osamostatnění a k jejich vyjmutí z prostředí, ze kterého vzešli. Malá část prostředků a energie je směřována jinou cestou – k podpoře rodiny a k její nápravě prostřednictvím sanace rodiny. U nás je sanace rodiny jako jedna z cest řešení problémů náhradní péče provozována a financována v neziskovém sektoru.

V naší společnosti se tedy evidentně více daří přístupu, kde se energie a prostředky vkládají do klientů ústavní výchovy, což pravděpodobně souvisí se zakořeněnou vírou v moc institucí a systému.

1.2 Sociokulturní hendikep a sociální izolace

„Sociokulturní hendikep je znevýhodnění vyplývající z odlišnosti sociální a kulturní příslušnosti, která se projevuje odlišnou socializací jedince. Tento pojem je spojován s životem menšin v majoritní společnosti. Aby se co nejvíce potlačily rozdíly mezi majoritní a minoritní společností, majoritní společnost vytváří tlak na menšinu, aby se přizpůsobila prostřednictvím adaptace a její příslušníci se včlenili do většinové společnosti procesem integrace“ [2].

Sociokulturní znevýhodnění je v prostředí ústavní péče vnímáno jako předpoklad neúspěšnosti klienta. V našich podmínkách je tento pojem spojován s romskou populací. Nemělo by se ovšem opomenout, že tento hendikep se vztahuje i na neromské klienty. Samotným znevýhodněním se v tomto prostředí rozumí sám fakt, že je osoba klientem zařízení – klienti se cítí tímto faktem stigmatizováni, často se nazývají „ domováky“ a jinými přízvisky. Cituji ze zpravodajského serveru Novinky.cz autentickou výpověď bývalého klienta ústavní výchovy [3] :

Radek, 21.4.2007 12:50

*„...Na domovy bychom se určitě neměli dívat jako na nějaké zlo, patří sem, jen by měly být pouze takovou přestupní stanicí na cestě životem pro děti, které se narodily ve špatné postýlce a nebo ve špatném čase. Ony za to opravdu nemohou. **Co jsem ale vždy strašně neměl rád, bylo říci před ostatními, že jsem z dětského domova, to bylo stejně hloupé jako kdyby jste si pod sebou podřezali větev. A tak jsem vlastně celý život mlčel a když jsem chtěl opravdu ukázat kdo jsem, vždy jsem všem ukázal to dobré co je ve mě a v každém z nás. Děti z domova jsou úplně stejní jako ostatní, chtějí si hrát, být veselé a možná i trochu si zablblnout, jen někdy nemají tu správnou příležitost.***

Radek “

Vzhledem k proměně domovů se změnilo i pojetí péče a výchovy, dnes se v domovech v duchu moderní výchovy zřizují dílny a kroužky – výtvarné, keramické, hudební, sportovní, aj. V těchto rozvojetvorných dílnách pracuje personál, který kromě nadání na vedení dané činnosti také

disponuje pedagogicko psychologickým vzděláním, které mu umožňuje pracovat s problematickými klienty, rozvojetvorné činnosti se tak prosazují jako možnosti nápravy deficitů. Také mají rozměr volnočasových aktivit – slouží k náplni volného času smysluplnými činnostmi.

Domnívám se však, že i když v sobě nese tento přístup velký potenciál pro osobní rozvoj, tak vzhledem k tomu, že probíhá za zavřenými dveřmi ústavů, dochází tak k izolaci klientů od společnosti. Osvojené dovednosti klienti mohou sice veřejně reprezentovat, ale většinou se jedná o akce, mezi jednotlivými domovy stejného typu, takže klienti získávají porovnání pouze s normou ústavní, ale nikoliv společenskou.

Pravdou je, že mnohé pokusy o začlenění ústavních dětí do veřejných kroužků končí neúspěchem. Příčiny jsou buďto v chování klientů, které je poznamenáno výchovnými obtížemi, nebo také negativním postojem rodičů ostatních dětí, které přicházejí do styku s klienty ústavní péče. Je zřejmé, že porovnání s normou v běžné populaci je pro klienty směrodatnější, nicméně se ho klientům ústavní výchovy nedostává. V případě, že klient navštěvuje běžné školní prostředí, tak má příležitost zažít sociokulturní konfrontaci, ale ti klienti, kteří navštěvují školu zřízenou ústavem, kde jsou koncentrováni klienti se znevýhodněním, nemají prakticky možnost získat představu běžné normy.

Ve své praxi jsem se v této otázce také setkala s názorem, že běžná norma v populaci má na klienty spíše negativní dopad, protože dnešní generace dětí a dospívajících se potýká s mnoha problémy spojené s návykovými látkami, nevhodným trávením volného času, zvýšenou agresivitou a řadou jiných faktorů. V tomto duchu se pracovníci raději pokouší o izolaci klientů v domnění, že tak své klienty ochraňují. Takový přístup se mi jeví jako skleníková výchova, která vede k selhání klientů v budoucím životě. Tato výchova je neimunizuje a v konečném důsledku dochází k nasčítání vlivu negativních dispozic, které si klienti přinášejí. Po odchodu ze zařízení tak mají klienti potíže se sebekontrolou, což jim komplikuje běžný život.

Děti v ústavní péči se značně odlišují od běžných dětí svými zážitky. I když děti v ústavní péči absolvují mnoho volnočasových aktivit, jsou

neustále pohlceny skupinou, k níž náleží. Prázdninová dobrodružství jsou doprovázeny osamělostí, lepší prožívání takových zážitků mají děti, které mají funkční vztahy se sourozenci. Zřídka se stává, že by ústavní děti dokázaly vytvořit mnohaleté přijatelné přátelství s vrstevníkem mimo zdi zařízení.

Domnívám se, že pro zdravý rozvoj osobnosti klienta, je nezbytným předpokladem, aby se účastnil života mimo zařízení. Bylo by proto dobré, aby zaměstnanci zařízení více motivovali své svěřence k aktivní účasti na volnočasových kroužcích v uměleckých školách, domovech dětí a mládeže, skautu, atp.

Mnoho dětí v domovech bojuje s agresivitou ve svém chování, těmto dětem se věnuje velká kritika a malá psychologická péče navzdory jejich potřebám a prožitým traumatům. Nakonec si tyto děti vykoledují opětovný pobyt v diagnostickém ústavu nebo vstup do přísnějšího zařízení. Při práci s těmito dětmi se nehledají možnosti dlouhodobé terapeutické práce nebo příležitosti, ve kterých by se mohly naučit ovládat své chování a pracovat se svou energií. Zařízení se brání takovému přístupu, hájí se nedostatkem prostředků a neodolatelnou nabídkou výchovného programu, tento přístup je jednodušší, bezpečnější a osvědčený, ale podle mě ztrácí ze zřetele nejlepší zájmy klientů.

1.3. Negativní perspektiva klientů ústavní

výchovy

V roce 2006 vydalo Centrum J.J.Pestalozziho v Chrudimi Metodickou příručku pro dlouhodobou přípravu dětí s nařízenou ústavní výchovou pro vstup do samostatného života. [4]

Centrum v Chrudimi zápasí s negativní perspektivou klienta dlouhodobou přípravou na jeho osamostatnění. Při této činnosti se pracovníci centra potýkají s celou řadou faktorů, které tento proces znesnadňují.

Je to především deprivace a z ní vyplývající pasivita z neuspokojování těchto potřeb:

- I. Potřeba podnětné výchovy – nepodnětnost ve výchově vede u klientů k úplnému nezájmu o vlastní budoucnost. Aby se klienti vyrovnali s tím, že jejich činnost neuspokojuje jejich potřeby (např. seberealizaci, potřebu sounáležitosti), hledají způsoby, jak se s tímto nepříjemným prožitkem vyrovnat – jsou pasivní, lhotejní, nebo vyhledávají společensky nepřijatelné aktivity.
- II. Potřeba stálosti, řádu, smysluplnosti života – anamnéza klientů v zařízeních je protkána absolvováním několika, někdy i mnoha pobytů v jednotlivých ústavech – diagnostické ústavy, léčebny, atp. Veškerou svou životní energii spotřebují klienti na přizpůsobování se změnám životních podmínek. Adaptačním mechanismem a strategií v tomto procesu učení je přístup účelového chování – pokud se budu chovat takto, získám tyto výhody. Ovšem pro běžným život je tato strategie kontraproduktivní, protože v samostatném životě je potřeba kompetencí k samostatnému rozhodování a odpovědnosti.
- III. Potřeba afiliace – potřeba pozitivních přátelských mezilidských vztahů v ústavní výchově selhává. Přijetí druhými je pro jedince předpokladem pro přijetí sebe sama, je to předpoklad jeho integrace. Nestává se často, že by klienti přijali vychovatele jako osobu jim blízkou, které mohou důvěřovat. Většinou jsou vychovatelé pojmáni jako osoby, které klientům pomáhají řešit záležitosti technického

charakteru. Nedůvěra v osobní vztah vyplývá ze zkušenosti, že když se klient svěří vychovateli se svými obtížemi, tak se problém stává věcí veřejnou, kterou řeší celé zařízení. Dalším zdrojem této obtíže je fluktuace pracovníků, jejich strach z obvinění, že klienta zneužívali, nebo složité vztahy ve skupině, kde se může stát klient, který přilnul k vychovateli, středem nenávisti či šikany ze žárlivosti.

IV. *Potřeba pocitu společenské hodnoty, uvědomění si vlastní identity* – výchova klientů ve skupině znesnadňuje proces přijetí klienta vychovatelem. Pokud se klientovi nedostává pocitu přijetí, snaží se nějak zviditelnit, vydobýt si své místo. Také by se měl klientům dopřát prostor, kde budou jeho věci oddělené od věcí ostatních, neměla by se potřeba pořádku v zařízení nadřazovat nad tuto potřebu.

V. *Potřeba otevřené budoucnosti* – klienti výchovných ústavů vidí v ukončení ústavní výchovy svobodu, klienti z dětských domovů se často uchylují k nereálným řešením své budoucnosti, protože se obávají toho, co s nimi bude – vychovatelé by neměli opomínat význam jejich podpory a angažovanosti, měli by klientům ukazovat možnosti jejich profesního uplatnění a výhody a význam samostatného bydlení.

Centrum J.J.Pestalozziho provedlo analýzu nedostatků v poskytování péče klientům v ústavní výchově. Cílem této analýzy bylo nastínění nových možností pro zvýšení kvality poskytovaných služeb. Mezi základní nedostatek řadí centrum absenci terapeutického působení v zařízeních.

V dětských domovech se školou a výchovných ústavech jsou podle zaměstnání etopedi a psychologové. V dětských domovech jsou tito specialisté přidružení pouze jako externí zaměstnanci. Příčinou tohoto nedostatku je nedostatečná opora v právních předpisech.

Nevhodně nastavený přístup k výchově v zařízeních má velmi závažné důsledky, které se projeví především po odchodu klienta ze zařízení. Mladí lidé tak odcházejí do světa, na který nejsou připraveni, potýkají se tak s řadou běžných situací, které nedokáží vyřešit. Problematické jsou pro

mladé lidi především tyto oblasti :

- Hospodaření – v zařízeních ústavní péče se realizují pokusy o ekonomické projekty, kdy se dospívající klienti učí samostatně hospodařit se svěřenými nebo fiktivními penězi. Neúspěch těchto projektů tkví především v zákonných normách, které upravují podmínky pro přípravu jídla, jedná se především o hygienickou vyhlášku a vyhlášku o školním stravování. [5] a [6]

Příprava na samostatnost je tak velmi kusá, postrádá charakter dlouhodobého procesu. V důsledku to znamená, že se klienti v zařízení naučí vyúčtovat paragony.

- Samostatné bydlení - úroveň bydlení, do kterého klienti odcházejí ze zařízení většinou nedosahuje standardu v ústavní výchově. Klienti tak mají potřebu vyrovnávat tento nepoměr prostředky získanými z trestné činnosti – krádeže, prostituce.
- Sociální vztahy – kompenzace nepřítomnosti rodičovského vzoru je uskutečňována prostřednictvím vrstevnických vztahů, které klienti navozují velmi rychle. Bohužel jsou tyto vztahy založené na velké důvěřivosti a potřebě závislosti, nebo jsou naopak zcela povrchní a účelové. Se sociálními vztahy také souvisí oblast navozování partnerských vztahů, kdy klienti nejsou připraveni na závazky, které tato úroveň vztahů vyžaduje. Klienti také mají obtíže s přípravou na sexuální život, který většinou začíná velmi brzy – kolem 12.roku života.
- Pracovní návyky – sociální nezralost, nedůslednost ve výchově a nedostatek motivace a životních cílů má za následek velké obtíže při nástupu do zaměstnání. Klienti zařízení jsou vychovávaní v pracovním režimu, ovšem toto působení nevede k osvojení pracovních návyků jako je časné vstávání, dlouhodobý přiměřený pracovní výkon, spolupráce nebo odpovědné chování. V dnešních dnech je obtížné se uplatnit na trhu práce, nevhodné osobnostní předpoklady a neúspěch vedou ke ztrátě motivace a pocitu zklamání.

Selhávání klientů ústavní výchovy v běžném životě není ojedinělý jev – dle statistiky jsou ženy v tomto ohledu perspektivnější a praktičtější než muži. Pravděpodobnou příčinou tohoto jevu je dostatek ženského vzoru ve

výchově, který je účinný vzhledem k tomu, že vychovatelky mohou s klientkami navázat plnohodnotnější vztah než s klienty. Negativním důsledkem tohoto jevu je větší míra poddajnosti a závislosti klientek, a to především při výběru partnera, který je většinou dominantní ve vztahu k životní partnerce a rodině. Naopak nedostatek mužského vzoru ve výchově vede k nedostatku projevů chování vyplývajících z vlastností jako je statečnost nebo čestnost. V rámci proměny dětských domovů na dětské domovy rodinného typu se pokouší jednotlivá zařízení do každé rodinné buňky přidělit alespoň jednoho vychovatele.

Centrum J.J.Pestalozziho se denně potýká s problémy klientů a v krátkém období se pokouší o jejich eliminaci. Jejich práce je velmi vyčerpávající a je zřejmé, že jejich zkušenosti mají o realitě ústavní výchovy velkou vypovídající hodnotu. Avšak dětské domovy čelí velké kritice a těžko se jim sebelepší péčí vyvrací škraloup špatné pověsti. Ráda bych se podívala na tento problém z hlediska zkušeností a iniciativ jednotlivých zařízení ústavní výchovy, neboť je zřejmé, že tato zařízení také usilují o nalézání řešení výchovných problémů a také se pokouší o získání lepší pověsti.

1.4. F.I.C.E. a F.D.D.

Fédération Internationale des Communautés Éducatives a Federace dětských domovů

[7] La FICE - Forum International du secteur socio-éducatif – FICE je mezinárodní organizace sdružující pracovníky ze sociálně vzdělávací oblasti. Tato organizace byla založena v roce 1948 a v roce 1962 k ní byla připojena organizace FDD – Federace dětských domovů, která vznikla o 2 roky dříve.

FICE je organizace politicky, nábožensky a rasově nezávislá, sdružuje se v ní více než 25 národnostních sekcí z evropských a mimoevropských zemí. Tato organizace pořádá odborné semináře, kongresy, vydává publikace, zajišťuje výměny odborníků. Poradenskou a výzkumnou činností usiluje FICE o další rozvoj všech forem výchovné pomoci dětem.

FDD organizuje pro své členy :

- a) dvakrát ročně odborné semináře, popř. i se zahraniční účastí
- b) vydávání bulletinu s příspěvky z odborných seminářů, s přehledem činnosti výboru a informacemi
- c) regionální zasedání k aktuálním problémům výchovné pomoci
- d) spolupráci s výzkumnými pracovišti a vysokými školami v oblasti pedagogiky, psychologie, speciální a léčebné pedagogiky
- e) výměnné pobyty v zahraničí

Pro děti a nezaopatřené osoby v zařízeních pro výkon ústavní výchovy pořádá, zajišťuje :

- a) prázdninové pobyty a turistické srazy
- b) kulturní přehlídky a soutěže (Nejmilejší koncert, Divadelní přehlídka)
- c) domácí a sportovní soutěže (atletika, malá kopaná)
- d) výměnné letní a zimní pobyty v tuzemsku i v zahraničí

Nejvíce informací o činnosti této organizace lze načerpat z bulletinů, které obsahují souhrn příspěvků ze seminářů a činnosti FDD. V těchto příspěvcích se hojně vyskytují protesty proti výrokům novinářů, kteří píší pohoršující zprávy o ústavní výchově v českých poměrech. Za nejvíce škodlivé informace považují účastníci seminářů polopravdy – např. počty

děti v ústavní výchově – o toto číslo se vedou neustále spory, protože novináři toto číslo zvětšují tím, že ke statistikám dětí v zařízeních ústavní výchovy z resortu MŠMT připočítávají počty dětí z ostatních resortů ministerstev. Na druhou stranu, je dle mého názoru pochopitelné do ústavní výchovy započítat děti umístěné v kojeneckých ústavech, i když tyto děti statisticky nepatří do resortu MŠMT.

Je zřejmé, že veřejnosti se do rukou dostanou novinové články a budou pro ni čtivější než bulletiny federace, o které nemá veřejnost pravděpodobně žádné tušení.

Novináři prominentních plátků, pokud možno co nejvíce šokujícím způsobem, poukazují na stav ústavní výchovy v ČR, citují z předmluvy k článku, který je dále zajímavý a autentický :

„ Přispěli jste v předvánoční atmosféře na dárky dětem z dětských domovů? Stovku? Pět set? Víc? Radši jste to měli hodit do kanálu. Opravdu poslední, čím tyhle děti strádají, je materiální nedostatek. Tohle soucitné předvánoční bombardování spolu s mizernou státní koncepcí péče o nezaopatřené děti jsou téměř jistou poukázkou na život na ulici, v kriminálu nebo přinejlepším na podpoře. Skončí tam prakticky všechny děti, které takhle uplácíme. Místo toho, abychom donutili politiky změnit pravidla.“ [8]

Když se opravdu zamyslíme nad tím, jaké ty děti z domova můžou být na základě přečtení takového úvodu, tak pravděpodobně získáme představu rozmazleného chovance s delikventními sklony. A co dál? Jak má společnost někoho takového přijmout? Má vůbec smysl zabývat se po létech ústavní výchovy nějakou nápravou? Je tedy dobré pro děti, abychom jim neplnili jejich přání? Materiálně dětem nic nechybí, tak proč se snažit?

Tam, kde se osočuje ústav, tam nejsou vidět lidi, jejich osobní úsilí, snaha o sebevzdělání a osobní iniciativa. Může takto boдрá kritika navodit podmínky pro zlepšení stavu věcí, nebo slouží výhradně ke zvýšení nákladu článku? A co představitelé ústavní výchovy, jakou můžeme čekat reakci – otevřenost diskuzi, nakloněnost ke spolupráci – dle mého názoru nikoliv, ředitelé volí obranu, nebo útok a posun k lepšímu se nekoná. Novináři mají velkou moc, jejich práce má pro společnost velký význam a potenciál pro její vývoj, a právě z tohoto důvodu by se měli pokoušet o přesné zachycení

reality.

Ráda bych do práce pro ukázkou vnesla některé z témat, se nimiž se čtenář může v bulletinech setkat, příspěvky v bulletinech jsou založeny na praktických zkušenostech profesionálů.

1.4.1. Př. 1 : Klokánky versus ústavní výchova – boj o lepší péči

Citace [9] z článku Mgr. Jana Vavříka – Přestaňte dál lhát o ústavní péči v České republice :

„ ...Proto i já si dovoluji navrhnout Fondu ohrožených dětí, respektive JUDr. Marii Vodičkové, že pokud budeme dál na sebe plivat špínu, nepovede to v péči o děti k ničemu dobrému. Nevytvářejme další ústavy, kterým dáme honosnější název Klokánek s tím, že budeme likvidovat stávající systém ústavní výchovy. Nedospějeme jen tím k tomu, že se z dítěte stane ekonomická položka? Nedostaňme se do stádia , kdy se budeme přít, čí péče je v tomto státě levnější! Svému vlastnímu dítěti přece také doma neříkáme : ty mě stojíš tolik a tolik!!! Naopak! Dostaňme se do stádia spolupráce!... “

Příspěvek Mgr. Vavříka je plný rozhořčení z výroků, které padly na téma ústavní výchovy na jednom ze seminářů FICE, kdy se FOD ostře vymezoval proti ústavní péči prostřednictvím ostré argumentace. Je zjevné, že Federace dětských domovů poskytuje prostor všem podnětům k diskuzi, která přispěje ke zlepšení péče o děti. Záznamy ze seminářů a příspěvky mají velmi emotivní a konfliktní charakter, ale jsou také zdrojem nových informací a možností prohloubení vhledu do ústavní výchovy. Vráťím-li se k panu Mgr. Vavříkovi, tak dospěji k názoru, že je to člověk, který usiluje o zachování finančních zdrojů, které slouží ke zlepšení ústavní péče. Sám se ve svém příspěvku zmiňuje o novém programu **Nechci být sám**, nebo-li **Stonožka**, který je zaměřený na znovuoobnovení původní biologické rodiny, v tomto projektu se podařilo navrátit 17 dětí do původní rodiny a dalších 5 do pěstounské péče. Je to aktivní a nákladná činnost, jejíž cílem je vyhovět zájmům dítěte a zajistit mu podmínky pro jeho dobrý rozvoj.

Hlavní myšlenka projektu - vytržení dítěte za spárů ústavní výchovy,

má velmi mnoho společného s přístupem Klokánků k znovuoobnovení funkcí rodiny a věřím, že se při této diskuzi najde prostor ke vzájemnému obohacení obou stran, neboť obě strany mají společné cíle.

1.4.2. Př. 2 : Sanace rodiny

Na téma sanace rodiny se vyskytuje v bulletinech velké množství materiálů, analýz, statistik a kasuistik. Sanací rodiny se v českém prostředí chápe jakákoliv práce s rodinou, která probíhá ale bohužel i neprobíhá mezi pracovníky OSPOD a rodinou dítěte. V příspěvku Mgr. Dalibora Křepského nacházíme věcné poznatky o tom, z jakých příčin a jakým způsobem selhává práce s rodinou. Je to především vysoká zátěž pracovníků OSPOD, kterým na stole leží 100 až 250 živých spisů (oproti standardním 30-70 spisům na pracovníka v zahraničí), které je obtížné kvalitně a podrobně zpracovat a navázat díky tomu adekvátní spolupráci. Dalším nedostatkem je nepropracovanost oblasti sanace rodiny, její nákladnost a potřeba interdisciplinárního přístupu. Autor příspěvku také pojednává o případech dětí, které nebyly ze zanedbání pracovníků odejmuty z rodiny v duchu hesla, že dysfunkční rodina je lepší než žádná, autor se v tomto případě jako pracovník v ústavní výchově přiklání k její preferenci v zájmu ochrany dítěte.

Čerpáno z bulletinu FDD č. 68 – 2007 – 2009 [10]

1.4.3. Př. 3 : Projekt chráněné dílny zaměřený na přípravu pro výkon budoucího povolání v obuvním průmyslu

Projekt firmy Palatajkov spol.s.r.o. je zaměřen na podporované zaměstnávání klientů ústavní výchovy. Tato firma realizuje ve spolupráci s dětskými domovy projekt, kdy si z absolventů základní školy či učebního oboru vybere potencionální zájemce pro výkon povolání obuvníka. Tyto zájemce nechá absolvovat učební obor či rekvalifikační kurz Obuvník nebo Krejčí a poté jim nabídne možnost zaměstnání ve své firmě, kde se klient ve zkušební době 3 měsíců naučí pracovat s materiály a výpočetní technikou, což jsou nezbytné předpoklady pro výkon nabízeného povolání. V rámci projektu je kalkulováno s náklady spojenými s cestovním a jinými podobnými výdaji, které jsou účastníkům hrazeny. Projekt byl spuštěn

1.11.2005.

Čerpáno z bulletinu FDD č. 66 – 2006 [11]

Příspěvky z bulletinů nabízejí čtenářům možnost nového vhledu do ústavní výchovy, především z jiné veřejnosti neznámé perspektivy. Federace svou činností přispívá k navozování kontaktů, předávání odborných zkušeností, dále poskytuje zázemí pro vyjasnění a obhájení negativních postojů a konfliktů mezi členy, odpůrci a příznivci FDD.

FDD může svou činností působit dojmem, že se snaží zachovat stávající stav ústavní výchovy. FDD ale tlačí na změnu a angažuje se v legislativní oblasti, kde předkládá věcné návrhy, které by mohly přispět ke zvýšení kvality ústavní péče a posílení prevence a to např. prostřednictvím prezentací legislativních návrhů v Parlamentu ČR.

1.5. Transformace ústavní výchovy

Kritika Výboru pro práva dítěte OSN a předkládání konkrétních legislativních návrhů FDD, vyvolaly potřebu změny oblasti ústavní výchovy. Pro transformaci byla utvořena koncepce. V této koncepci jsou stanoveny přesné kroky proměny. Kritika Výboru pro práva dítěte OSN byla zaměřena zejména na tyto nedostatky :

- vysoký počet dětí v zařízeních ústavní výchovy
- absence individuálního přístupu
- omezování kontaktu dítěte s jeho původní rodinou a osobami blízkými
- nedostatečná podpora a pomoc klientů opouštějící ústavní výchovu.

Cíle koncepce je, aby v zařízeních byly dodržovány normy a zásady, které přispějí k plnohodnotnému životu dětí.

Dokumenty :

a) Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období let 2009 až 2011 – tento plán komplexně řeší:

- problematiku roztržičnosti a nekoordinovanosti systému
- nedostatečné pokrytí a návaznost služeb pro ohrožené rodiny s dětmi
- nedostatečnou síť náhradních rodin
- vysoký počet klientů v zařízeních
- nedostatečnou péči o klienty, kteří opouštějí ústavní výchovu.

b) Koncepce MŠMT v oblasti systému náhradní rodinné péče ve školských zařízeních.

V současnosti probíhá v resortu MPSV projekt Podpory transformace sociálních služeb určený pro transformaci institucí řízených MPSV a MŠMT by rádo využilo tento proces, aby se zvýšila účinnost plánovaných změn.

Základní principy transformace :

- *Dostupnost a návaznost* – týká se odborných služeb a informací, které by měly dostupné všem potřebným, bez časových prodlev a měly by být poskytovány se sociálně kulturní senzitivitou.
- *Zvýšení kvality života* prostřednictvím multidisciplinární péče.
- *Zvyšování profesionality zaměstnanců* – posilovat u pracovníků

dovednosti k individuálnímu přístupu ke klientům v zařízeních.

- *Efektivita a flexibilita* – podmínkou tohoto principu je spektrum služeb, reagující na aktuální potřeby klientů a otevřenost nečekaným změnám, které může transformace přinést.
- *Diferenciace* – je založen na respektu k rozdílným potřebám klientů i rodin ve vztahu ke službám.
- *Destigmatizace* – ochrana klientů i rodin před negativním označováním prostřednictvím přehledné terminologie.
- *Komplexnost* – týká se poskytování komplexní péče na základě souhrnu potřeb klienta nebo rodiny.

Transformace je postavená na 3 základních pilířích :

- I. Analýza celého systému péče o ohrožené děti a rodiny z resortu MŠMT – sestává se především z tzv. analýzy kapacit zařízení z hlediska lidských zdrojů, počtu klientů, hmotných zdrojů a kvality života klientů.
- II. Změna kvality péče jednotlivých složek systému – pro realizaci změn je nutné vytvoření standardů kvality práce, vytvoření metodik a provázat činnosti s kontrolními mechanismy.
- III. Zavádění efektivních a moderních přístupů do systému pro zvyšování kvality profesionální péče - výcviky, práce s komunitami, zlepšení diagnostiky, zkvalitnění supervize a zavedení nových psychoterapeutických postupů.

ETAPY TRANSFORMACE

1. ANALÝZA SYSTÉMU – do roku 2010 měly proběhnout 2 analýzy současného stavu systému ústavní výchovy. Měly sloužit jako podklad k věcným, legislativním, finančním a dalším změnám. Analýzy historického vývoje ústavní výchovy v našich poměrech mají posloužit jako podklad k vytvoření jednotné odborné terminologie.
2. VYTVOŘENÍ JEDNOTNÉHO NÁRODNÍHO PROJEKTU – cílem vytvoření tohoto projektu je propojení jednotlivých resortů s neziskovými organizacemi v jednotný fungující systém. Tento projekt by měl být realizován v letech 2010 až 2013.
3. NASTAVENÍ KOMPLEXNÍ METODICKÉ A KONTINUÁLNÍ

PODPORY SMĚREM K ZAŘÍZENÍM – jednotlivá zařízení ústavní výchovy prakticky nedisponují jednotlivými ani komplexními metodickými materiály, tudíž nemají ani možnost evaluace metodických postupů a potenciál implementace nových změn směřujících ke zlepšení stavu. Zavádění metodik, jejich testování a hodnocení není omezené časovým rámcem, ani projektem, tato etapa se považuje za průběžnou činnost.

4. LEGISLATIVNÍ ZMĚNY – na základě analýzy potřeb a stavu vyšších správních územních celků bude vytvořena koncepce středisek výchovné péče, ke kterým bude směřovat finanční podpora prostřednictvím legislativních změn. Novelizace zákona 109/2002 Sb. je plánovaná na rok 2011 a nové metodické pokyny vztahující se k střediskům výchovné péče jsou plánovány na rok 2014.
5. VYTVOŘENÍ STANDARDŮ KVALITY PRÁCE V ZAŘÍZENÍCH – prostřednictvím standardů práce se utváří kvalita života klienta v zařízení. Pro unikátní systémy jako např. péče o drogově závislé, preventivní systémy, atp. jsou standardy určeny. Zavedení standardů práce do oblasti ústavní výchovy mělo proběhnout v září 2009 s tím, že další standardy se budou utvářet průběžně.
6. NASTAVENÍ MEZIREZORTNÍ A MEZIOBOROVÉ SPOLUPRÁCE – aby byla zajištěna úspěšnost transformace je nutné, aby vznikly expertní mezioborové skupiny, které budou pracovat na nových přístupech a metodách v systému institucionální péče. Úkolem MŠMT bude zajištění zpracování výstupů pracovních skupin. Tato etapa práce má probíhat od roku 2009.
7. INFORMACE A OSVĚTA – vzhledem k plánování změn je klíčové vést vhodnou kampaň, která jasně poukáže na fakt, že účelem transformace není změna stávajícího personálu v systému ústavní výchovy. Kampaň by měla být vedena vzhledem s ohledem na cílovou skupinu. Čím lépe bude vedena osvěta, tím účinněji proběhnou změny. Kampaň je zaměřena také na odborníky pracující s ohroženými rodinami a na krajské úřady. Úkolem MŠMT je průběžně zveřejňovat informace o procesu transformace prostřednictvím příkladů dobré praxe.

8. SLEDOVÁNÍ A HODNOCENÍ PRŮBĚHU TRANSFORMACE – budou probíhat již od přípravné fáze, na tuto činnost bude sestavena 1 pracovní skupina. Tato skupina bude zajišťovat, aby se předešlo zbytečným časovým prodlevám a dalším možným rizikům.
9. FINANČNÍ ANALÝZY – finanční nároky transformace budou hrazeny z Evropského sociálního fondu. Finanční krytí bude průběžně vypláceno stanovenou pracovní skupinou MŠMT a příslušnými odbory.

Jednotlivé etapy transformace již běží, aktuálně se o průběhu transformace zájemci dozvědí na webových stránkách MŠMT a MPSV. Dne 30.listopadu 2009 vydalo MŠMT výzvu všem zájemcům usilujících o změnu k podávání návrhů nebo podnětů, které by mohly být použity v novele zákona. Aktivní přístup ministerstva a zájemců o problematiku institucionální výchovy je zajisté předpokladem k optimistickým vyhlídkám.

1.6. Individuální plánování

Jedním z nejdůležitějších nástrojů přípravy na budoucnost a samostatný život klientů v zařízeních ústavní výchovy je proces individuálního plánování.

V zařízeních ústavní výchovy se plánuje rozvoj klienta často bez jeho účasti na utváření své budoucnosti a v odborných termínech, kterým klient nerozumí. Také to, že klienti nemají přístup do svých složek (tedy vzhledem k jejich věku a rozumovým schopnostem), aby pochopili, kdo jsou a co si o nich druzí mohou myslet na základě spisu, také moc nepřispěje ke vzbuzení jejich osobní iniciativy. Přitom základem pro budoucí život klienta je přeci jeho chuť být samostatný a schopnost nést odpovědnost spojenou s osobními úspěchy i selháním. A dle mého mínění je u klientů ústavní výchovy nezbytné vedení k jejich sebepoznání a naučit je adekvátnímu sebehodnocení. Když někdo plánuje rozvoj klienta bez jeho účasti, jak může očekávat, že odpovědnost za selhání ponese sám? Přesto se toto děje naprosto běžně. Dětské domovy se honosí nejvíce úspěchy svých klientů a odpovědnost za jejich selhání nechávají na nich.

Zařízení ústavní výchovy deklarují, že po odchodu klientů poskytují v případě nouze pomoc, která je vymezená zákonnými normami. Ovšem zákon přesně neukazuje, jak má tato pomoc vypadat, takže lze těžko říct, jakou přesnou podobu může tato pomoc mít – upřímně si myslím, že se jedná pouze o radu, protože materiálními prostředky na takový účel pomoci zařízení ústavní výchovy nedisponují.

V roce 2008 vydalo občanské sdružení Člověk hledá člověka publikaci zaměřenou na individuální plánování služeb u ohrožených dětí s důrazem na jejich odchod ze zařízení. [12] Tato publikace respektuje stávající stav a sílu systému ústavní výchovy a snaží se o zlepšení způsobů práce s klienty v zařízeních. V publikaci toto sdružení nabízí nové možnosti v přístupu ke klientům, teoretický úvod doplňuje analýzou kasuistik.

Plánování je základní činnost charakterizující dlouhodobé poskytování služby, má své ukotvení v zákonných normách – Zákon č. 108/2006 o sociálních službách. Ač je tato činnost považována za běžnou a zcela

základní, neznamená to, že se vždy vykonává vhodným způsobem a s dobrými výsledky. V prostředí ústavní výchovy se pro klienty vytváří roční plán rozfázovaný na týdenní program výchovně vzdělávací činnosti.

Kontrola kvality plánování v oblasti ústavní výchovy bohužel nepodléhá vyhlášce č. 505/2006 Sb., která se vztahuje k plánování v sociálních službách. Proto kontrola individuálního plánování v ústavní výchově má formální charakter a je orientovaná pouze na existenci individuálních plánů, ale nikoliv na kvalitu a úspěšnost.

1.6.1. Principy plánování

Teoretická báze procesu plánování je založena na součinnosti 2 základních principů :

1. vztah prostředí, které člověka obklopuje – Bronfenbrennerova teorie sociálních systémů – definuje různé vrstvy prostředí a jejich vliv na osobnost
2. síla mezilidského vztahu – Bowlbyho teorie interpersonální vazby.

Kromě těchto principů nalézáme v oblasti sociálních služeb další přístupy, které přispívají k úspěšnosti procesu :

- c) princip normalizace – utváření co nejvíce přirozených podmínek, se kterými se klient setká ve skutečném životě
- d) princip aktivní účasti klienta a jeho blízkých
- e) princip spolupráce všech, kteří mohou ovlivnit vývoj klienta – účastníci mají jasně stanovené role a odpovědnost
- f) princip pružnosti a efektivnosti – pravidelné prověřování plánu, jeho úspěšnost a možnost potřebné korekce
- g) princip užívání neprofesionálního jazyka - slouží dobrému porozumění

1.6.2. Východiska

I. Plánování může vycházet z **životního příběhu klienta**, ovšem tato volba je vhodnější pro zdatnější pracovníky, neboť při tomto procesu může dojít k tomu, že se z klienta stane oběť, která je lapená v síti nepříznivých životních událostí.

II. Druhý přístup je zaměřen na **definici problému**, jeho analýzu a hledání řešení. Problémový přístup je lépe uchopitelný, má lépe

propracované metody a je systematictější.

III. Riziko jako východisko – je vhodný pro práci s klienty, kteří čelili nebo čelí životním obtížím spojeným s trestnou činností. Používá se jako doplňkové hledisko.

IV. Potřeba klienta – je upřednostňovaný přístup, založen na systematickém procházení všech sfér života klienta, je komplexní a dobře řeší propojenost problémů klienta.

1.6.3. Životní sféry klienta

Rodinné vztahy

Při individuálním plánování je třeba zohlednit užší i širší rodinné vztahy klienta (negativní i pozitivní) a graficky je znázornit pomocí genealogických znaků. Dále je třeba znát údaje týkající se bytové situace rodiny, ekonomické situace rodiny a zajištění provozu domácnosti v rodině. Do této sféry také patří instituce a pracovníci, kteří se angažují v životě klienta. Dále sem patří to, co klient očekává od své rodiny po svém odchodu ze zařízení a naopak. A v poslední řadě četnost a charakter kontaktů klienta s rodinou.

Osobnost klienta

Do této oblasti by měly být zaneseny údaje o úrovni rozumových schopností klienta, sebehodnocení klienta, emocionalita a temperament, sociální dovednosti a způsoby adaptace na prostředí ústavní výchovy.

Mimorodinné vztahy klienta

Náleží sem vztah dítěte k vychovatelům, k vrstevníkům stejného pohlaví, k vrstevníkům opačného pohlaví, partnerské vztahy a vztahy k jiným výjimečným osobám.

Vzdělání

Do vzdělávací oblasti patří prospěch, chování ve škole, typ a ročník navštěvované školy, školní anamnéza a vztahy s pedagogy ve škole.

Zdraví a péče

Při mapování životních sfér klienta se v oblasti zdraví věnujeme otázkám celkového zdravotního stavu a znevýhodněním, dále péčí o zevnějšek, stravovacím návykům, péči o tělesnou kondici a oblasti rizik spojených s užíváním návykových látek a překračováním zákonných norem.

Zájmy

Sem patří zhodnocení vývoje zájmů, současné zájmy a jejich potencionální vztah k profesnímu vývoji.

1.6.4. Součinnost v procesu

Při efektivním plánování je vhodné, aby se na něm podílel klient sám za přítomnosti a přispění jeho blízkých nebo osob, které se angažují na jeho osudu. Celý proces se odehrává pod taktovkou klíčového pracovníka – tedy pracovníka, na kterého se klient může bez obavy obrátit a který vede agendu klienta v zařízení. Klíčový pracovník by neměl v průběhu plánování zapomínat na ochranu osobních a citlivých údajů o klientovi a jeho minulosti.

Časové úseky kontroly a revizí plánů by měly probíhat periodicky v intervalech 3 – 6 měsíců.

1.6.5. Podmínky plánování

Osobní prostor – klient by měl dostat dostatek prostoru, aby se vyjádřil ke svým potřebám a k vizi své blízké budoucnosti. V případě klientů, kteří mají problém s vyjadřováním, musí pracovník najít způsob, jak komunikaci zajistit. U malých dětí probíhá rozhovor nejdříve mezi dítětem a pracovníkem a poté se vede rozhovor s dalšími účastníky.

Klíčový pracovník – tj. osoba, která disponuje kompetencemi rozvíjenými pravidelným vzděláváním.

Výstupem z procesu je plán, kopii plánu by měly získat účastníci procesu s ohledem na jejich právní způsobilost a odpovědnost.

1.6.6. Charakteristika individuálního plánu

Co má plán obsahovat :

- h) kontakty a základní údaje o klientovi
- i) základní údaje a kontakty účastníků
- j) přehled životních sfér klienta
- k) priority, na kterých se všichni účastníci shodli
- l) přehled postupu péče
- m) krátkodobé cíle a způsob kontroly naplnění těchto cílů
- n) přehled účastníků plánování a jim přidělená odpovědnost

- o) přehled potencionálních rizik a možných reakcí na stanovená rizika
- p) datum revize a nového setkání

1.6.7. Nejčastější příčiny selhávání IP

- a) stává se, že v některých institucích je individuální plánování považované za formalitu, u které není třeba hodnotit dosažení cílů
- b) nerealistická formulace plánu, většinou se jedná o plánování bez přihlídnutí k čerpatelnosti a dosažitelnosti zdrojů
- c) pasivní klient, pro kterého není plán motivující
- d) nepřítomnost významných osob, které mají na klientův budoucí život vliv
- e) nedodržení závazků
- f) rigidní realizace plánu bez ohledu na změny podmínek

1.7. Sociální rehabilitace

Služba sociální rehabilitace je v České republice v souvislosti s ústavní výchovou často spojována s delikvencí, probační a mediační službou nebo romskou menšinou. Obecně není služba sociální rehabilitace vnímána jako příležitost k posílení kompetencí klienta opouštějícího ústavní výchovu. Přesto se domnívám, že tento potenciál v sobě nese a měl by se tudíž více využívat v běžné praxi. Kvalita poskytovaných služeb v kontextu sociální rehabilitace je odvíjena od nabídky konkrétních služeb konkrétního centra.

Jako příklad uvádím program rehabilitační program Šance 06, který je zaměřen i na klienty opouštějící ústavní výchovu [13].

Tento program se při práci s klienty orientuje na tyto oblasti :

- orientace klienta v jeho životní situaci
- posilování přiměřené sebedůvěry
- zvyšování schopností sebepoznání
- zvyšování motivace a aktivního přístupu k životu
- emoční, sociální a morální podpora klienta
- právní poradenství
- pomoc v nalézání nových způsobů řešení problémů

Sociálně rehabilitační přístup ke klientovi ústavní výchovy se v mnohém liší v jednotlivých centrech sociální rehabilitace vzhledem k charakteristice konkrétních nabízených služeb a ke složení klientely. Velký vliv na úroveň poskytnuté služby má osobní nasazení a pracovní zátěž klíčového asistenta. Mnohdy tak může dojít k tomu, že klient do centra sociální rehabilitace dochází, aby zde trávil svůj volný čas a naučil se některou novou činností, avšak v rámci jeho individuálního plánu už nedochází k rozvoji potřebných kompetencí.

1.7.1. Služba Mentor

Do systému ústavní výchovy také patří oblast klientů, kterým byla uložena kromě ústavní výchovy také ochranná výchova – tedy klienti v režimových zařízeních, kteří jsou náchylnější k páchání trestné činnosti trpící závažnými výchovnými problémy.

Podpora a rozvoj této skupiny klientů v zařízeních je směřována

k všemožnému rozvoji – v dětských domovech se školou jsou pro klienty zajištěné rozmanité volnočasové aktivity.

Pro ukázkou uvádím volnočasové aktivity pro klienty v dětském domově se školou v Jiříkově ve Šluknovském výběžku :

Koně – zařízení si pořídilo vlastního koně, ustájen v Království, vedlejší vesnici, klienti, kteří mají zájem, ho jezdí navštěvovat, obstarají ho a povozí se na něm.

Sport – fotbalový kroužek v zařízení nebo i ve městě, místní rybářský kroužek, taneční kroužek, kola, atletika, lyže, stanování. Co se týká výjezdů, tak každý rok na Vánoce se vyjíždí na lyže. V létě se vyjíždí na celý měsíc na 14 dní na jedno místo a na 14 dní na druhé – s koly.

Náboženství – místní jeptiška vyučuje náboženství, oblíbený kroužek.

Umělecké zaměření - hudební kroužek, výtvarný kroužek, keramický kroužek, šití,....

Pro všechny tyto kroužky má zařízení dobré zázemí, klienti se kroužků účastní v případě, že závažně neporušili domovní řád.

Kromě finančních prostředků určeným na rozvoj klientů ve volném čase, tyto domovy disponují ze zákona prostředky učenými k zaměstnání etopeda či psychologa. Nesmíme ovšem ztrácet ze zřetele myšlenku, že tyto klienti tuto podporu nutně potřebují.

Riziko selhání klientů po odchodu z takového typu zařízení je vysoké, tato zařízení nedokáží klientovi nabídnout slibnou budoucnost a rozhodně se tato zařízení netěší přízni veřejnosti. Jsou to zařízení uzavřená, která nemají potřebu a ani zájem spolupracovat s neziskovými organizacemi a neziskové organizace nemají potřebu vytvářet programy pro tak málo atraktivní skupinu klientů v ochranné výchově. Riziko selhání je vysoké a úměrně tomu, by se měly objevovat snahy o jeho eliminaci, realita je ale jiná. Málokterá organizace se odváží zaměřit právě na tyto klienty.

Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s., zápasí s trestnou činností páchanou mladistvými delikventy a vzhledem ke konfrontaci s nedostatky prevence u těchto klientů, se sdružení pokusilo o vytvoření preventivního programu **Mentor**.

[14] Mentor je praktik s vlastní zkušeností v dané problematice

oblasti. Mentor klientovi sdělí svůj pohled založený na jeho osobní zkušenosti. Mentor pomáhá klientovi převzít odpovědnost, kterou z různých příčin odmítá. Pojem mentee označuje studenta mentora. Také se někdy nazývá chráněncem.

Termín "mentoring" je podpůrný vztah, který se vyznačuje konstruktivní podporou, povzbuzením k úsilí a pozitivním posilováním pro dosažení cílů. Mentoring nebo také mentorství je proces, ve kterém probíhá neformální předávání znalostí, zkušeností, sociálního kapitálu a psychosociální podpory. Poradenství zahrnuje vývoj vztahu a neformální rozhovory tváří v tvář v průběhu určitého delšího časového úseku.

Program Mentor [15] je inspirován zkušeností dánské probační služby, která za model mentoringu získala prestižní mezinárodní ocenění Community Justice Awards. Dánský model byl upraven tak, aby vyhovoval českým poměrům, avšak nadále vychází ze dvou základních východisek – restorativní justice a systemický přístup. Mentoring stojí na principu dobrovolnictví – mentory se stávají dobrovolníci z komunity, ke které klient náleží.

Cílem poskytované služby je vykonání nebo zlepšení procesu alternativního trestu, dále náhrada škody uložená soudem, zkvalitnění spolupráce mezi pracovníky probační a mediační služby a klienty a také motivace klientů k aktivnímu hledání řešení jejich životních obtíží.

Služba Mentor je určena příslušníkům romské menšiny, kterým byl uložen alternativní trest nebo opatření a kteří neplní své závazky uložené soudem a neprojevují chuť spolupracovat na řešení své situace.

Mentor je člověk, který je klientovi blízký především prostřednictvím sdílení jeho jazyka a kultury. Mentor je schopen klientovi vysvětlit důsledky špatných rozhodnutí. Dále se mentoři věnují klientům, kteří jsou již zapojeni v procesu nápravy, ale kteří mají problémy s plněním požadavků a závazků, nebo u kterých hrozí vyšší riziko vyloučení, např. kvůli životu v sociálně vyloučené lokalitě.

Tak jako každá služba v sociální oblasti, má mentoring svá pravidla – služba je založená na mlčenlivosti mentora, v případě delší spolupráce mentor s klientem uzavírají písemnou dohodu a v každém případě musí

poskytnout klient mentorovi souhlas s nakládáním s jeho osobními údaji.

Spolupráce mezi mentorem a klientem je založena na oboustranné spolupráci, kterou mohou přijmout nebo i odmítnout oba účastníci vzhledem k osobním sympatiím nebo komplikovaným vztahům v dané komunitě.

Práce mentora se pohybuje od poskytování základních informací až po pracovní výkon, který je srovnatelný s prací terénního pracovníka, dohoda mezi sdružením a mentorem je nastavena podle kompetencí mentora.

Metodika mentoringu má přesně stanovena kritéria hodnocení :

- hodnocení probíhá pravidelně ve 2 měsíčních intervalech
- hodnotí se úspěšnost intervence mentora a přístup klienta podle stanoveného formuláře, který se statisticky vyhodnocuje

Mentoři mají povinnost se zúčastnit jednou za 2 měsíce supervize, která se pro ně uskutečňuje každý měsíc. Středisko probační a mediační služby je v kontaktu s mentory, předává jim a zajišťuje klienty.

Mentorům je vyplácena mzda na základě odvedené práce, kterou prokazují doložením výkazu práce.

Oblasti práce mentora :

- motivace klientů k plnění závazků souvisejících s výkonem trestu
- pravidelné návštěvy klientů v jejich domácím prostředí
- podpora klientů při hledání zaměstnání a bydlení
- pomoc klientům při komunikaci s úřady
- pomoc klientům při hledání řešení jejich zadluženosti a při náhradě škody
- pomoc při orientaci v romské komunitě

Výběr a výcvik mentorů je stanoven těmito kritérii – věk nad 18 let, příslušnost k romské menšině, čistý trestní rejstřík a ochota pomáhat druhým.

Výcvik má podobu akreditovaného vzdělávacího kurzu, trvá 100 hodin, z toho 60 hodin teorie a 40 hodin praxe. Zkouška se skládá z rozboru kasuistik před tříčlennou komisí. Mentoři mohou absolvovat doplňující vzdělávací kurzy.

Hlavní myšlenka podpory a sounáležitosti služby mentor v sobě nese zajisté velký potenciál nejen pro oblast ochranné výchovy. Klienti opouštějící dětské domovy by zajisté využili možnost průvodce, který by jim již během příprav na odchod usnadnil počátek nové etapy života a také by zajisté poskytl účinnou prevenci před sociálně nežádoucími vlivy, se kterými se bývalí klienti potýkají – např. zadluženost.

1.8. Resilience

Předpokladem životní úspěšnosti jedince je výchova směřující k posilování jeho odolnosti a schopnosti se vyrovnat s nepříznivými okolnostmi. Oblast resilience je rozsáhlá a nedostatečně probádaná. V roce 2009 byla vydána kniha autorky PhDr. Ivy Šolcové, PhD. Vývoj resilience v dětství a dospělosti. Autorka nás v této knize provádí etapami vývoje v bádání resilience, terminologií vztahující se k tomuto pojmu a významu resilience v jednotlivých životních etapách.

1.8.1. Vymezení resilience

Resilience je chápána jako osobnostní rys, charakteristika nebo schopnost se vypořádat se stresem a nepřízní, přičemž klíčovým prvkem je proces pozitivní adaptace, která má lepší průběh, než by se dalo za stávajících podmínek očekávat.

Kritériem měřitelnosti resilience se stala úspěšnost v plnění úkolů jednotlivých vývojových etap. Resilience je jev diferencovaný, což znamená, že úspěšné překonání jednoho typu nezdaru není nutně předpokladem překonání dalších typů obtížných situací.

1.8.2. Resilience a výchova

Přitažlivost resilience pro člověka tkví v jejím potenciálu. Je to ona myšlenka, že můžeme být silnější, zdravější, připravenější na nezdar nebo se vymanit z pocitu osobního neštěstí, nespokojenosti či pocitu selhání a prožít šťastný život. Pracovníci pomáhajících profesí, obzvláště vychovatelé jsou zaměřeni na to, aby dokázali výchovu směřovat k vytvoření přijatelné budoucnosti klientů. Výchova zaměřena na posilování resilience obzvláště v oblasti ústavní výchovy má své předpoklady, faktory a metody.

1.8.3. Mýty

Resilience je opředena mýty, které znesnadňují její posilování v procesu výchovy :

- a) *Mýtus předurčení* – pokud chceme posilovat resilienci, musíme se vzdát představ, že se jedinec nemůže vymanit z vlivu nepříznivých životních podmínek, se kterými se potýká rod jedince nebo komunita, ke které náleží.

- b) *Mýtus nenapravitelného poškození* – je třeba zápasit s představami nenapravitelného poškození, které se bude jedince provázet životem.
- c) *Mýtus o shodnosti* – spisy, dokumentace a dotazníky nám neposkytují zcela přesnou informaci o jedinci, proto bychom neměli podléhat zcela jejich vlivu, ale je třeba si vytvořit vlastní a dostatečně vhodný obraz.
- d) *Mýtus „ nakonec je to jedno“* – je třeba bojovat s pocity, že ke změně nemůže dojít, protože se doposud nic nezměnilo.

Z charakteristiky mýtů vyplývá, že pracovník, který chce pracovat s resiliencí svých klientů ovlivněných negativními zkušenostmi, musejí být vyzbrojeni notnou dávkou optimismu, trpělivosti a také vědomím toho, že i když se nebude vše dařit dle představ a plánu, nutně to neznamena selhání. Předpokladem úspěšnosti je připravenost na změnu k lepšímu a myšlenka smysluplnosti vzhledem k vynaloženému úsilí.

1.8.4. Faktory resilience

Základní kritériem dělení faktorů resilience je jejich škodlivost a prospěšnost. Faktory resilience se dělí na 2 základní skupiny :

- rizikové faktory
- protektivní faktory.

Za vysoce rizikové faktory se považuje chudoba, závažné komplikace v průběhu porodu, vývojové nepravidelnosti a psychopatologie či genetické abnormality rodičů. Mezi rizikové faktory se považují také okolnosti, které mohou vyvolat stres u dětí, např. stěhování, chronická nemoc, absence jednoho z rodičů, aj. Výskyt jednoho rizikového faktoru nemusí nikterak závažně ovlivnit psychický vývoj dítěte, ovšem je-li rizikových faktorů v životě dítěte více, dochází k tzv. kumulativnímu efektu rizikových faktorů. Naštěstí kumulativní efekt působí také u faktorů projektivních, které na sebe vzájemně působí a posilují se.

Protektivní faktory se určují hůře než škodlivé. Jejich přibližné vymezení bylo uskutečněno na základě unikátní longitudinální studie 698 dětí na Havajském souostroví Kauai. Na základě této studie se stanovily 3 základní

skupiny protektivních faktorů :

1. alespoň průměrné kognitivní dovednosti spjaté s příjemným a sociabilním chováním
2. laskavé a vřelé vztahy s dospělými, které dítěti umožnili rozvoj důvěry, autonomie a iniciativy
3. schopnost navázat kontakt se školním prostředím a podpůrnými občanskými organizacemi

Děti, které se účastnily studie byly průměrní čtenáři, měly dobrý vztah ke škole a realistické představy o volbě svého budoucího povolání. Také bylo důležité, že měly nějakou zálibu.

I v českém prostředí se ve studiích věnovaných deprivaci profesorem Zdeňkem Matějčkem objevila záchytná místa, okolnosti nebo činitelé, které mohou přispět k lepšímu rozvoji jedince :

- uplatnění intelektových schopností dítěte ve školní práci
- uplatnění individuálních schopností a dovedností v dětské skupině
- uplatnění fyzické zdatnosti, síly a obratnosti
- volba vhodného zaměstnání a úspěšný výkon profese
- manželství a erotické prožívání v období adolescence
- rodičovství a sdílení rodičovské péče s citově zralým a kompetentním člověkem

O stanovení protektivních faktorů usilovali i další badatelé – Garmez, Ungar, Theronová a další.

1.8.5. Možnosti posilování resilience

Analýzou a vhodnou volbou dostupných faktorů s protektivním vlivem je možné posilovat resilienci. Obecně se mezi tyto faktory řadí :

- *Pohybová aktivita* – protektivní vliv pohybové aktivity může být přímý i nepřímý. Nepřímým vlivem se rozumí psychické uvolnění od stresujících myšlenek. Přímým vlivem je méně trénování psychofyzilogických mechanismů pro zvládnání zátěže.
- *Domácí zvíře* - ve výčtech protektivních faktorů se neuvádí jako možnost posílení resilience vliv domácího zvířete. Kontakt zvířete a dítěte je založen na komunikaci, empatii, odpovědnosti, důvěře a

nepodmíněném přijetí. V mnohém tak může zvíře nahradit některé chybějící vztahy. Domácí zvíře je sociální síla přispívající u dětí k pozitivnímu sebepojetí, autonomii a sebevědomí.

- *Významný dospělý* – protektivním faktorem navzdory všem nezdarům může být významný dospělý, tj. osoba, kterou klient akceptuje a jejíž názor je pro klienta důležitý. Dospělý, který přistupuje ke klientovi jako k jedinečné osobnosti a který dokáže připustit, že je klient v některých oblastech zkušenější či schopnější – poskytuje klientovi pocit vlastní hodnoty a možnost srovnání dle jeho vzoru.
- *Kulturní zdroje* – součástí identity jedince je kultura, se kterou se ztotožňuje. Kulturní zdroje mohou poskytnout klientovi větší sociální síť či pocit sounáležitosti. Z tohoto pohledu se významnými projektivními faktory jeví přináležení k náboženské organizaci či spjatost s kulturní tradicí, ze které jedinec pochází a ke které má možnost se každodenními činnostmi vztahovat.
- *Společenské zdroje* – těmi jsou míněny zdroje, které zajišťují jedinci ve společnosti pocit, že je v ní přijímán. Faktory, které je možné v rámci ústavní péče zajistit, jsou pocit rovnosti, zajištění potřeb souvisejících s bezpečím a jistotou a přístup ke vzdělání, informacím a zdrojům.
- *Posilování osobnostních předpokladů* – tato oblast zahrnuje osobnostní charakteristiky, které jsou určující pro míru resilience. Některé z uvedených předpokladů posilovat můžeme, např. výcvikem, vzorovým chováním, zpětnou vazbou nebo psychickou podporou. Mezi tyto charakteristiky řadíme asertivitu, sebekontrolu, posilování sebevědomí, poskytování sociální opory, zaujetí aspiracemi a cíly klienta, posilování nezávislosti a podpora odpovědnosti. Charakteristiky jako jsou optimismus a smysl pro humor je však dle mého názoru věc obtížná. Za obecnou zásadu při práci s touto oblastí považujeme zdůrazňování předností a potenciálu před nedostatky, slabostmi a riziky.

1.8.6. Intervence

Některá rizika, se kterými se mladí lidé potýkají vyvolávají řetězovou reakci, která končí propadem do situace, ze které se jedinec těžko vymaňuje. Jedná se především o situace, kdy je jedinec ohrožen záškoláctvím, členstvím v asociální skupině či v případě dívek nechtěným těhotenstvím. Klíčové je vytvořit a využívat záchranou síť prostřednictvím programů, které poskytnou útočiště a řešení tíživé životní situace. V českých poměrech je řešení těchto problémů uskutečňováno přesunem klienta do příslušného zařízení, které daný problém „řeší“. Přesto však ojediněle můžeme najít iniciativu tomuto přesunu zabránit a zachovat klienta v prostředí, na které je adaptovaný. Tyto iniciativy by neměly být opomíjeny, ale naopak prezentovány jako příklady dobré praxe. Za realizací takového přístupu stojí vytrvalost a zarputilost osob, kterým záleží na vývoji svěřených dětí a které to s nimi nevzdaly.

2. EMPIRICKÁ ČÁST

2.1. Oblasti podpory rozvoje - vládní sektor

V této kapitole se chci věnovat hledání odpovědí na otázku, jakým způsobem stát podporuje klienty ústavní výchovy. Vyjma financování provozu zařízení ústavní výchovy nenacházíme ve vládním sektoru jiné zdroje, které by mohli stávající klienti čerpat. Výjimkou je stav, kdy klienti opouštějí zařízení a dosti často se stávají bezprizorními, a tak jim vzhledem k sociální potřebnosti vzniká nárok na finanční podporu. V úvodu této kapitoly chci poukázat na to, jak vypadá etapa odchodu klienta ze zařízení ústavní výchovy.

2.1.1. Odchod klienta ze zařízení

Řada klientů v zařízení toužebně očekává 18. rok svého života a těší se, až opustí zařízení ústavní výchovy. Toto rozpoložení je často způsobeno pravidly, se kterými se dospívající a dospělí klienti ústavní výchovy těžko sžívají – tito klienti musejí respektovat a dodržovat režim stanovený řádem domova, který se s ohledem na dospívání klientů příliš nemění. Od klientů se z preventivních důvodů očekává, že se budou chovat poslušně dle stanovených pravidel, což vede k potřebě vybouření se. Na to ale v běžném provozu zařízení ústavní výchovy není prostor a incidenty tohoto rázu jsou považovány za porušení pravidel, které může být postihnuto.

Režim v zařízeních také nesvědčí vytváření partnerských a intimních vztahů, které jsou pro daný věk klientů přirozenou záležitostí, obzvlášť když uvážíme, že sexuální zkušenosti u klientů přicházejí předčasně. Přísná pravidla v zařízeních vedou k tomu, že klienti opouštějí domovy v 18 letech, před úspěšným ukončením jejich studia – převážně středoškolského. Absolventi učebních oborů z domovů odcházejí také při dosažení 18 let, ale povětšinou už mají ukončené vzdělání. Sešněrovaná pravidla, která se musejí dodržovat, tak přispívají k tomu, že klienti nechtějí využívat potenciálu, který v sobě nese ústavní výchova pro své další studium – tedy, že by byli materiálně zabezpečeni do dokončení jejich vysokoškolského studia, maximálně ale do 26 let.

Někteří klienti proto ani nezvažují vysokoškolské vzdělávání, a aby se pro vysokoškolské studium rozhodli, potřebují podporu někoho blízkého ze svého okolí, jehož názor považují za důležitý.

Klienti opouštějící ústavní výchovu odcházejí s příspěvkem ve výši až 15 000,-Kč, za který si mohou pořídit vybavu do začátku, zaplatit zálohu na nájemné atd. Mají-li štěstí, odcházejí do chráněného bydlení, domu na půli cesty nebo k partnerovi a v rámci některých projektů odcházejí z domova již s možností nástupu do zaměstnání.

Těchto klientů je pouze zlomek, v dalších případech se klienti navracejí do své původní rodiny, která většinou profituje z jejich příjmu, nebo se pohybují na hranici chudoby a bezdomovectví a řada z nich se tak může stát obětí různých finančních úvěrů. Na vytvoření záchranné sítě pro tyto klienty se podílejí neziskové organizace se svými projekty.

2.1.2. Vysokoškolské studium

V případě, že klient či bývalý klient zařízení ústavní výchovy chce pokračovat ve svém dalším vzdělávání, měl by být připraven na to, co vysokoškolské studium obnáší. Také by měl mít osobu, se kterou může takto závažné životní rozhodnutí otevřeně projednat. S vedením domova mají klienti většinou konfliktní vztahy a těžko se v tomto prostředí navozuje konstruktivní dialog. Přesto by výchova k vytváření takového prostoru měla cíleně směřovat. Klient by měl vědět, jaké má možnosti – nejlépe by bylo, kdyby měl vzor nebo průvodce, se kterým by mohl probrat záležitosti týkající se vysokoškolského studia.

Mezi tyto záležitosti náleží :

- Podání přihlášky na VŠ – tj. první a zásadní krok k cestě na vysokou školu. V této etapě, která probíhá v měsíci únoru 4. ročníku střední školy, by měl mít klient možnost projednat s odborníkem, zda vhodně zvolil zaměření dalšího vzdělávání. Dále by měl klient vědět, kolik přihlášek je pro zajištění úspěchu vstupu na VŠ potřeba podat. Protože jsou přihlášky na VŠ drahou záležitostí, měl by klient už na podzim 4. ročníku uvažovat o zaplacení přihlášek. Zařízení ústavní výchovy je povinno zaplatit vysokoškolské přihlášky, přesto se ale může stát, že vzhledem ke konfliktním vztahům klientovi zařízení nakonec nebude

ochotno vyjít vstříc, a proto je dobré, aby si klient ušetřil prostředky na přihlášky, či aby požádal neziskovou organizaci o příspěvek, což by mělo probíhat na začátku maturitního ročníku, anebo aby např. při žádostech o vánoční dárek či jiných podobných příležitostech požádal o zaplacení přihlášek. V dětských domovech, kde své klienty hýčkají a mají opravdový zájem o to, aby byli co nejúspěšnější, zajisté dokáží překonat rozpory a klienta psychicky a materiálně podpořit, či mu nabídnout jiné vhodné alternativy.

- Příprava na závazky – ač to může působit zvláštním dojmem, tak klient, který se rozhodne pro vysokoškolské vzdělání, by měl vědět, že pokud se pustí do této etapy života, čeká řada závazků. V případě, že klienta na vysoké škole bude financovat rozpočet zařízení, měl by vědět, že peníze jako např. přídavky na děti, ubytovací stipendium či přivýdělky, které klient může obdržet, bude muset poskytnout zařízení. Záleží na smluvní dohodě zařízení a klienta, jakou míru bude tento závazek mít. Dalším závazkem je úspěšnost studia - klient by měl vědět, že studovat musí bez prodlev či přerušení. Ať už bude pobírat peníze od státu či domova, závazek plnění termínů bude důrazně vyžadován. Dalším závazkem a povinností, je včasné podávání žádostí o stipendia, přídavky na dítě či sociální dávky. S těmito žádostmi bude souviset i dokládání plateb za ubytování, cestovní výdaje, či doklady za záležitosti financované z příspěvků neziskových organizací.
- Seznámení s přínosem VŠ vzdělání – kromě všech závazků, pravidel a povinností, které VŠ studium přináší, by měl být klient seznámen s výhodami a klady studia na vysoké škole. Měl by vědět o kolejním životě - o svobodě a zodpovědnosti, kterou přináší. Dále by měl být seznámen s tím, že vyšší vzdělání přináší lepší možnost uplatnění na trhu práce, tedy vzhledem k vhodně zvolenému oboru. Klient by měl vědět, že studiem dostane více času a prostoru k tomu, aby dospěl a aby se mohl s lepším přehledem rozhodovat o podobě své budoucnosti. Dále jsou to nové kontakty, seznámení s novými přáteli a novým prostředím, které zcela jistě zvětší možnosti klienta.
- Informace – aby klient úspěšně zvládal všechny administrativní a

studijní povinnosti, které ho čekají. Měl by být důkladně seznámen se zdroji, kde získá potřebné informace, dále by měl být vedený k tomu, aby je samostatně vyhledával a užíval. Je zřejmé, že z počátku, než se klient ve všech povinnostech a informacích zorientuje, bude potřebovat dohled a případnou radu, aby neztroskotal v úplných začátcích. Domnívám se, že je vhodné si uvědomit, že klient nebo bývalý klient nemá rodinné zázemí jako většina vysokoškoláků, a proto by se měla klientovi poskytnout možnost jakéhosi průvodce, který mu absenci rodinného zázemí vynahradí.

Výše popsaný přístup ke klientům, kteří by rádi studovali vysokou školu, není v praxi užíván. Klienti se s výše uvedenými záležitostmi potýkají sami a většinou již mimo ústavní výchovu.

Jejich situace vypadá tak, že v období, kdy maturují, skládají zároveň přijímací zkoušky na VŠ a stěhují se ze zařízení. V jednom velmi časově vypjatém období řeší 3 existenční otázky a do toho žijí v prostředí, ve kterém nejsou spokojeni. Je asi zřejmé, že výsledek všeho, co se v tomto období odehraje, bude z velké části záviset na trpělivosti, nadhledu a péči pracovníků v zařízení.

Zamyslíme-li se nad tím, proč je dobré nechávat v domově klienta bydlet, který chce studovat VŠ, když to přináší starosti, konflikty a nové požadavky, napadá mě, že kromě přínosu pro samotného klienta to bude vzor pro ostatní, kteří si uvědomí, že tu možnost také mají a odváží se uvažovat nad vlastním potenciálem. Mnoho klientů v zařízeních ústavní výchovy neužívá svého intelektu a je zřejmé, že v dnešní době to nemusí být nutně způsobeno nedostatečnou podporou v jejich rozvoji. Jak jsem naznačila již v oblasti individuálního plánování – klíčové je působit na motivaci klienta.

2.1.3. Podpora ve státním sektoru – přídavky na dítě a dávky hmotné nouze

Pro klienty ústavní výchovy, kteří by rádi uspěli ve vysokoškolském vzdělávání a kteří odmítají život v prostředí ústavní výchovy, je nabízena ze strany státu konkrétní podpora. Jsou to dávky hmotné nouze, které jsou

vypláceny na základě zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, ve kterém jsou přesně stanoveny okolnosti vyplácení.

Klient, který by chtěl volit tuto cestu nezávislosti na zařízení ústavní výchovy, musí počítat s plněním závazků.

Dávky hmotné nouze jsou určeny osobám s nedostatečnými příjmy, které se vyznačují tzv. sociální potřebností, nebo jim hrozí sociální vyloučení. Sociální potřebností je myšlen stav, kdy jedinec nedisponuje prostředky na zajištění základních existenčních potřeb –obživy a bydlení, anebo se nachází v mimořádné životní situaci.

O vyplácení dávek hmotné nouze rozhodují pověřené obecní úřady a obecní úřady s rozšířenou působností. Dávky hmotné nouze se sestávají ze 3 složek:

- příspěvek na živobytí
- doplatek na bydlení
- mimořádná okamžitá pomoc.

Čerpání dávek hmotné nouze se sestává především z příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení. Dávky zajistí klientovi minimální životní jistoty – zcela mu pokryjí náklady spojené s bydlením. Avšak náklady a jejich úhrady musejí být písemně dokládány ve stanovených termínech. Výše dávek se stanovuje na základě sady vyplněných formulářů, ve kterých klient musí přiznat veškerý majetek – položky v těchto formulářích jsou velmi podrobné a formuláře se vždy vyplňují, potvrzují a odevzdávají v průběhu září.

Dávky hmotné nouze slouží opravdu k pokrytí jen těch nejzákladnějších potřeb, proto je vhodné využít další možnosti, které je možné zkombinovat s tímto zdrojem, aniž by docházelo k ponížení dávek. Dalšími možnostmi doplnění těchto dávek jsou :

- stipendium na podporu ubytování, které je vypláceno ve 3 měsíčních intervalech
- sociální stipendium
- prospěchové stipendium
- stipendia a příspěvky, které nabízejí neziskové organizace
- dětské přídavky.

Výhodou čerpání tohoto zdroje je jeho stálost a pocit jistoty, který je klíčový pro úspěšné studium. Avšak čerpání tohoto zdroje má i řadu závazků a nevýhod, se kterými musí klient počítat :

- Klient musí dbát na domluvené termíny a plnění stanovených požadavků.
- Studium klienta musí probíhat kontinuálně a v případě prospěchových stipendií s ohledem na stanovený prospěch.
- Klient není v případě čerpání dávek hmotné nouze motivován k hledání přivýdělku, protože veškerý příjem, kterého dosáhne, musí klient přihlásit na úřad, doložit a na základě přiznání mu bude snížena dávka hmotné nouze o $\frac{3}{4}$ nabytého přivýdělku.
- Klient musí umět hospodařit a šetřit a také počítat se studijními a cestovními výdaji, na které se nevztahuje navýšení dávek hmotné nouze.
- Klient by měl být veden k tomu, že dávky jsou určeny jemu jako možnost řešení jeho životní situace, a měl by rozumět tomu, že s nimi musí nakládat uváženě a zodpovědně, což je nejspíše v praxi ten nejobtížnější úkol.

Dávky hmotné nouze mohou být vypláceny i bývalým klientům ústavní výchovy, kteří jsou bezprizorní a potřebují vyřešit své existenciální problémy. Ovšem tito klienti by měli pochopit, že dávky hmotné nouze jsou dočasným řešením, že pro jejich pobírání musejí plnit další závazky a že by neměli zneužívat sociální systém.

Studující klienti, kteří plní své závazky, dodržují termíny a pracují na sobě, by se neměli zajisté cítit stigmatizováni tím, že pobírají sociální dávky, neboť za sebou nemají rodinu, která by je v jejich úsilí podpořila nebo odměnila.

2.2.Oblasti podpory rozvoje - neziskový sektor

V nevládním neziskovém sektoru se setkáváme s řadou iniciativ zaměřenou na podporu klientů ústavní výchovy. Tyto iniciativy mají různý charakter, především se liší v komplexnosti nabízených projektů a v jejich zaměření. V našich poměrech nacházíme řadu projektů, které jsou rozšířeny prakticky po celém území v různých zařízeních. Jsou to projekty, které se těší velké přízni dárců díky prestiži osob reprezentujících danou organizaci, jejich dlouholetým tradicím a propracovanosti komplexnosti projektů.

Ráda bych se na tuto oblast podívala prostřednictvím výčtu jednotlivých typů projektů, dle jejich zaměření a ke každému přidala základní kontakty, aby se dal tento seznam použít pro běžnou praxi.

2.2.1. Sponzoring

V prostředí ústavní výchovy může docházet k záměně pojmu sponzoring a spolupráce s nevládní neziskovou organizací. Sponzoring je nástroj komunikace pro podporu určité události, produktu, akce. Mezi poskytovatelem sponzorství a tím, kdo ho přijímá, vzniká smluvní vztah – jedná se o dar s protiplněním, tím může být myšleno např. poděkování sponzorovi v médiích, které vzbudí zájem veřejnosti.

Sponzoring většinou provádějí podniky, jejichž hlavním cílem je zisk, a sponzoring je pro tyto podniky marketingová záležitost. Sponzoring také mohou realizovat podniky, které nechtějí výhradně sledovat své obchodní zájmy a snaží se svou činností podílet na zlepšení stavu společnosti.

V každém případě je sponzoring zdrojem financí. V případě žádosti o sponzorství se pravděpodobně setkáme s těmito otázkami :

- *Jedná se o vhodnou, významnou, životaschopnou událost?*
- *Kdo jsou další sponzoři?*
- *Jaká je úroveň organizátorů akce, na kterou půjdou naše prostředky?*
- *Bude možné organizátory kontrolovat, bude je nutné usměrňovat?*
- *Kdo a jak se dozví, že to sponzorujeme? Existuje konkrétní plán spolupráce s médii?*
- *Vyvolá naše sponzorství nový prostor pro naše podnikatelské aktivity? Získáme nové klienty?*
- *Není naše sponzorství jakkoliv napadnutelné?*
- *Nebylo by lepší, abychom byli výhradní sponzoři?*

Sponzorství záležitostí spojených s dětmi se velmi dobře ujímá ve

společnosti a v médiích, což je zajisté dobrý předpoklad pro získávání donátorů. Ráda bych se zmínila, že je velmi důležité, aby získané prostředky byly investovány s výhledem na dlouhodobý užitek nebo aby byly vynaloženy na aktuální potřeby.

2.2.2. Projekty nevládních neziskových organizací

Finanční podpora

Výhodou čerpání finanční podpory je její univerzálnost použití - je zřejmé, že ačkoliv by projekty činnosti nevládních neziskových organizací byly seberozmanitější, nemůžou zcela pokrýt všechny potřeby.

Finanční podpora může mít podobu projektu, ve kterém se systematicky ukládají peníze pro budoucího příjemce, nebo se může jednat o vyhovění individuální žádosti. Také se do této kategorie počítá dlouhodobé vyplácení finanční podpory vzhledem k životní situaci, ve které se klient či bývalý klient nachází. Neziskové organizace systematicky pracují na tom, aby investované prostředky přinesly dlouhodobý užitek, tato zásada se nevztahuje pouze na finanční podporu, ale i na projekty.

Žádání o finanční podporu má svá pravidla, především jde o dobré vytipování organizace, která bude ochotna žádosti vyhovět. Dále se podává formulář se žádostí o příspěvek s potřebnými doklady vztahující se k příjmu žadatele, někdy je potřeba napsat motivační dopis, který by vysvětloval, proč zrovna v tomto konkrétním případě je vhodné žádosti vyhovět a doložit vyjádření garantů – tedy osob, které žadatele znají a mohou se vyjádřit k jeho situaci a budoucnosti.

Individuální žádosti

Tato kategorie finanční podpory je zaměřena na financování konkrétního předmětu nebo záležitosti, kterou není jedinec schopen zaplatit ze svých zdrojů sám. Spadá sem financování specifických a nákladných potřeb pro studium – např. počítač, financování řidičského průkazu, přihlášek na vysokou školu, speciálních zdravotnických potřeb a pomůcek pro znevýhodněné osoby, příspěvek na hudební nástroj, kroužek atp. Individuální žádost může podat i právnická osoba na podporu projektu – např. chráněné dílny.

Startovné do života

Startovné do života je finanční podpora, která má podobu projektu. Jeho účelem je poskytnout finanční podporu klientům odcházejícím ze zařízení ústavní výchovy. Tento projekt je dlouhodobý, klientům se ukládají na účet průběžně peníze, výše uložené částky může záviset na snaze klienta, který je

tímto způsobem oceňován, aby se zvýšila jeho motivace.

Stipendijní programy

Stipendia jsou vyplácena za účelem podpory studia sociálně slabých žadatelů. Při podávání žádostí o stipendium je třeba splnit požadované náležitosti. Také je třeba vybrat vhodný typ stipendia vzhledem k potřebám žadatele a podmínkám studia, některá stipendia se nemusí vztahovat na studium v zahraničí. Podmínky vyplácení stipendií se u jednotlivých projektů také mohou lišit.

O stipendia se zpravidla žádá pro pokrytí nákladů spojených s ubytováním nebo školným. Pověšinou je nutné doložit přehled dosažených výsledků studia za daný ročník.

Přehled zdrojů, které lze čerpat bez ohledu na region :

www.nadacnifondklausovych.cz

www.terezamaxovadetem.cz

www.nadace-educa.cz

www.nasedite.cz

www.nfveolia.cz

Podpora prostřednictvím projektů

Projekty neziskových organizací směřují ke zvýšení uplatnění klientů dětských domovů na trhu práce, k zlepšení jejich znalostí a k posílení jejich dovedností pro samostatný život. Také je možné nalézt projekty, které jsou zaměřeny na zabezpečení základní existenciální podmínky pro život – podporované bydlení a zaměstnávání. Projekty zaměřené na podporované bydlení a zaměstnávání jsou většinou úzce spjaty s regionem a není jich mnoho.

Jazykové kurzy v zahraničí

Jazykové kurzy zvyšují atraktivitu jedince na trhu práce a seznámí ho s novým prostředím. Další význam jazykových kurzů tkví v samostatnosti, se kterou jsou účastníci v cizím prostředí konfrontováni. Do jazykových kurzů jsou účastníci vybíráni dle jazykových schopností. Jazykové kurzy buďto zprostředkovává organizace sama, nebo se podílí na financování.

www.nadacnifondklausovych.cz

www.nadacnifondalbert.cz

Příprava na život

Projekty přípravy na život má různé podoby. V některých zařízeních se například pokoušejí klienty prostřednictvím vlastního programu vést k samostatnosti. Povětšinou mají několik fází – první fáze spočívá v seznámení se s programem formou diskuze, další fáze je interaktivní workshop – jedná se o víkendové kurzy mimo zařízení, které se zabývají budoucí volbou povolání, péčí o domácnost a odchodem ze zařízení. Kurz je také zaměřen na přípravu pedagogů, kteří s klienty pracují. Projekty zaměřené na samostatný život jsou většinou regionální.

http://projekty.osu.cz/domovy/3_uvod.html – Ostravsko

<http://www.muzydetem.cz/projekty/> - Středočeský kraj

http://www.rozmarynaops.cz/index.php?akce=projekt&id_projekt=6 – Středočeský kraj

<http://www.pivecka.cz/index.php?id=2&at=2&more=22> – Zlínský kraj

Řidičské průkazy

Bezespору vynikajícím projektem pro zvýšení atraktivity klientů na trhu práce jsou projekty zaměřené na získávání řidičských průkazů. V dnešní době je napříč profesemi řidičské oprávnění jedním ze základních požadavků na uchazeče o zaměstnání. Přesto však vzhledem k finanční nákladnosti nemohou dětské domovy vysílat své klienty do autoškol, protože na tuto iniciativu nemají ve svém rozpočtu vyhrazené prostředky.

Řidičská oprávnění tak byla v minulosti hrazena ze sponzorských darů. Dnes mají dětské domovy kromě této možnosti i jiné varianty, jaké vést klienty k tomu, aby usilovali o získání prostředků. Klienti se mohou zúčastnit několikadenního výcviku, jenž je zprostředkován neziskovou organizací, a završit výcvik úspěšným vykonáním zkoušky, nebo může požádat neziskovou organizaci o placení schválené výše nákladů.

Kurzy pořádané neziskovými organizacemi jsou příjemným zážitkem – klienti jsou vytrženi z prostředí ústavní výchovy, učí se, potkávají nové lidi a pracují na své samostatnosti.

www.nadacnifondklausovych.cz

www.nadacnifondalbert.cz

www.jihoceskenadeje.cz – Jihočeský kraj

<http://www.krasapomoci.cz/cz/homepage> - Pardubický kraj

Vzdělávání

V oblasti vzdělávání také nacházíme iniciativy o zpřístupnění kvalitního vzdělávání pro klienty dětských domovů. Jedná se o školu Open Gate v Babicích a o vysokoškolský program pro klienty dětských domovů na Vysoké škole finanční správní v Praze.

Open Gate je projekt zastřešený osobností Petra Kellnera, který založil Nadaci Educa. Na gymnáziu Open Gate jsou přijímány talentované děti ze znevýhodněného prostředí. Tyto děti žádají o příspěvek na školní výdaje u Nadace Educa, která jim ho přiznává v plné výši tak, aby pokryl výdaje spojené se životem na Open Gate. Individuálním přístupem ve výuce učitelé dávají možnost těmto dětem, aby dohnaly kognitivní deficit, se kterým se potýkají.

VŠFS – soukromá VŠ na Praze 10 má jedinečný program určený pro 2 cílové skupiny :

- talentované děti z dětských domovů a náhradní rodinné péče
- hendikepovaní studenti

Tento program znevýhodněným studentům poskytuje pouze ekonomické zázemí, ale snaží se o vytvoření skutečných příležitostí, jistot a perspektivy. Nadační fondy poskytují finanční podporu studentům již řadu let, ovšem přístup VŠFS a Prahy 10 jde dál – poskytují skutečné příležitosti.

Pilířem této aktivity je předpoklad, že úspěšného a spokojeného života lze dosáhnou prostřednictvím kvalitního vzdělání. Tato iniciativa vyšla z výzkumů, které ústavní výchovu a NRP označily jako rizikové faktory.

Projekt spustila Městská část Prahy 10, realizaci provedla VŠFS. Podpora pro klienty z dětských domovů zahrnuje stipendium, kterou vyplácí Městská část Praha 10, a ubytování v kolejním domě, které hradí VŠFS. Kapacita je 10 studentů ročně.

Nejlépeším studentům je nabízená praxe a možnost zaměstnání na Městském úřadu Prahy 10. Podmínkami pro přijetí jsou test studijních předpokladů a motivační pohovor, studium má prezenční povahu.

Pokud se o program ucházejí zájemci s postižením, proces zastřešuje nadace České spořitelny, která hradí částečné nebo plné školné. Podmínky

přijetí jsou dány testem studijních předpokladů a motivačním pohovorem.

www.nadace-educa.cz

www.všfs.cz

www.modernirodina.cz

2.3. Čerpání příležitostí a regionální specifika - koncept výzkumného projektu

2.3.1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumného projektu je zmapování vztahů ovlivňujících čerpání příležitostí zaměřených na rozvoj klientů ústavní výchovy v jednotlivých krajích ČR. Získané údaje nám měly poskytnout podněty ke změně přístupu v péči o klienty jednotlivým zúčastněným zařízením prostřednictvím prezentace výsledků a nástinů možností nového přístupu.

Výzkum bude doplněn o 2 případové studie bývalých klientů ústavní výchovy z jednoho regionu, které doplní celkový obraz problematiky ústavní výchovy.

2.3.2. Předpoklady

1. Dětské domovy ve městech a středočeském kraji budou pravděpodobně více zapojené do projektů neziskových organizací než domovy v odlehlých obcích.
2. Velká míra uzavřenosti dětských domovů vyvolaná jejich špatnou pověstí může vést k neochotě se podílet na výzkumném projektu.

Od tohoto výzkumu očekávám lepší vhled do problematiky ústavní výchovy, zviditelnění nových tendencí vzhledem k deklarovanému růstu počtu nových projektů.

Téma: Ústavní výchova

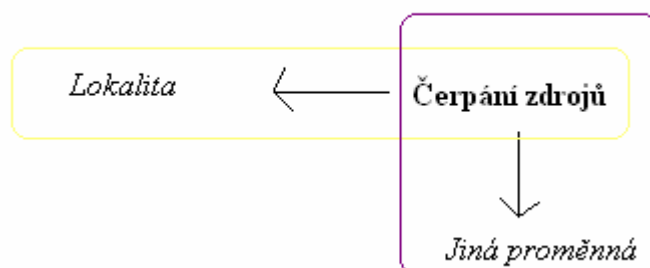
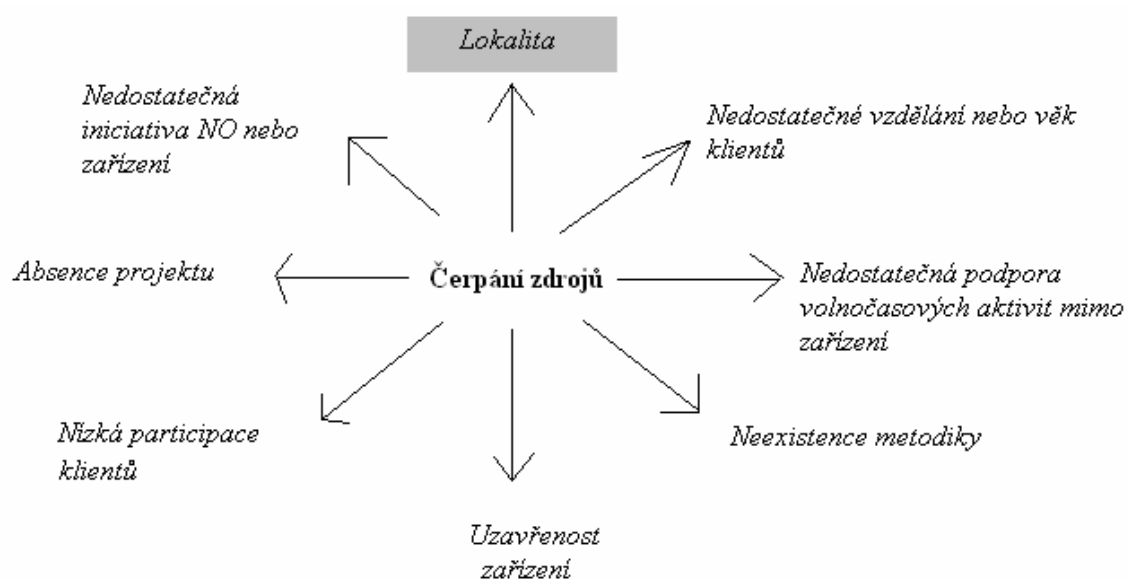
Konkrétní téma: Rozvoj klientů ústavní výchovy

Problém: Jaký vliv má lokalita na úspěšné čerpání zdrojů zaměřených na rozvoj klientů ústavní výchovy?

1. proměnná – lokalita
2. proměnná – úspěšné čerpání zdrojů

2.3.3. Analýza výzkumného pole

Schéma :

2.3.4. Hypotéza

H) Úspěšné čerpání zdrojů z projektů NO zařízení ústavní výchovy je podmíněno lokalitou.

2.3.5. Doplnkové hypotézy

h) Úspěšné čerpání zdrojů z projektů NO zařízení ústavní výchovy je podmíněno jinými proměnnými, tj. :

- uzavřeností zařízení
- neexistencí metodiky
- nízkou participací klientů na čerpání zdrojů
- absencí projektů
- nedostatečnou iniciativou zařízení
- nedostatečnou iniciativou NO
- nedostatečným vzděláním nebo věkem klientů
- nedostatečnou podporou volnočasových aktivit mimo zařízení
- jinými proměnnými

2.3.6. Místo výzkumu

Kvantitativní analýza :

Výzkum bude probíhat formou dotazníku, který bude zaslán do vybraných dětských domovů ve všech krajích ČR, vždy bude vybrán jeden dětský domov ve městě a jeden na periferii.

Kvalitativní analýza :

Ústecký kraj

Praha

2.3.7. Metody výzkumu

Kvantitativní - dotazník

Kvalitativní - rozhovor , analýza životopisu

2.3.8. Respondenti

Dotazník : ředitelé vybraných dětských domovů.

Rozhovor : bývalá klientka ústavní výchovy žijící v Ústeckém kraji

Životopis : bývalý klient ústavní výchovy žijící v Praze

Odborný konzultant : Mgr. Jan Horáček, PhD

Programy ve kterých bude projekt zpracován : program MS Excel 2003,

MS Power point 2003

2.4. I. fáze (předvýzkum) – otestování dotazníku

Na základě výsledků z předvýzkumu jsem pozměnila dotazník – odebrala jsem otázky z oblasti *odchod klientů z domova* a přidala jsem otázky do oblasti *čerpání zdrojů*.

Návratnost dotazníku z předvýzkumu : 75%

2.5. II. fáze – výzkum a zpracování dat

2.5.1. Vyhodnocení kvantitativní analýzy

4 domovy striktně odmítly účast, proto byly nahrazeny jiným vzorkem.

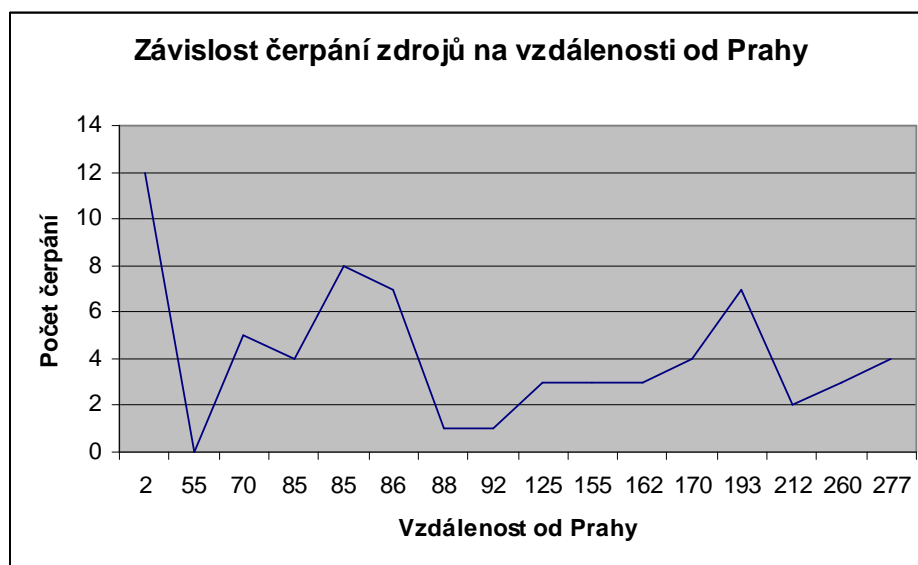
Návratnost dotazníku z výzkumu : 57,14 %, 16 dotazníků z 28.

2.5.2. Závěry

Získané údaje byly graficky znázorněny prostřednictvím map nebo grafu. Jejich cílem bylo přehledné znázornění vztahů, které jsou pro orientaci doplněné pravděpodobnými neověřenými korelátory. Spojnice mezi jednotlivými body jsou zaneseny do grafů pro znázornění jejich pravděpodobného průběhu.

Regionální specifika

GRAF Č. 1

Korelace (-0,29147)

Interpretační závěr :

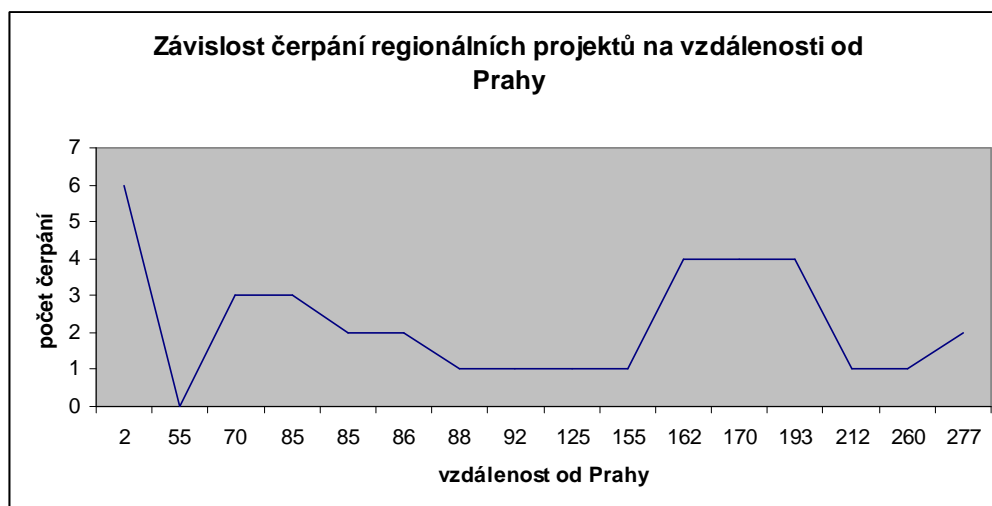
Na tomto grafu je znázorněna tendence poklesu četnosti čerpání zdrojů NNO vzhledem k rostoucí vzdálenosti dětských domovů od Prahy. Tento graf potvrzuje hlavní hypotézu. **Pro vzorek zúčastněný ve výzkumu platí, že čerpání zdrojů NNO je závislé na vzdálenosti od Prahy.**

Navržená intervence :

Aby co nejvíce poklesl vliv vzdálenosti na čerpání zdrojů, je potřeba

zkontaktovat neziskové organizace v hlavním městě Praha a Středočeském kraji s dětskými domovy z ostatních krajů. Dětské domovy by měly obdržet komplexní informace o přednostech systematického čerpání příležitostí pro klienty, komunikací s řediteli dětských domovů, kteří jsou na tyto zdroje napojeny.

GRAF Č. 2

Korelace (-0,19427)

Interpretační závěr :

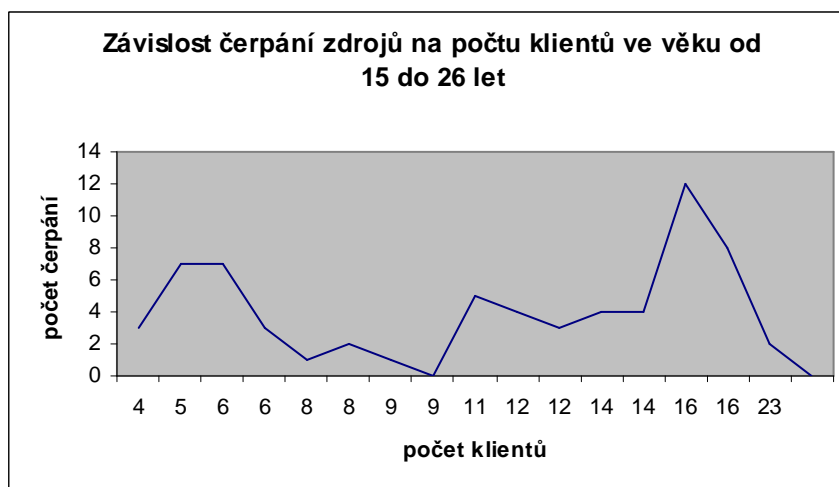
Na tomto grafu je znázorněn vliv vzdálenosti dětského domova od hlavního města Prahy na čerpání regionálních projektů. Graf má sice nepravidelný průběh, avšak i navzdory těmto nepravidelnostem můžeme sledovat pozvolný pokles grafu. Srovnáním s grafem 1 **určujeme, že pro výzkumný vzorek platí, že závislost čerpání regionálních projektů na vzdálenosti od Prahy je nižší než v případě hlavní hypotézy.** Grafický exces v kilometrové vzdálenosti 162. a 193. km je způsoben blízkostí krajského města Brna.

Navržená intervence :

Z grafu č. 2 vyplynulo, že v okolí velkých měst je více projektů zaměřených na ústavní výchovu. Navržené řešení spočívá v bedlivém sledování dění v krajských městech ve snaze o zapojení se do jednotlivých programů. Neziskové organizace sídlící v krajských městech by měly kontaktovat a informovat o svých programech zařízení, která se nacházejí mimo jejich dosah, cíleně by se měly zaměřit na tyto domovy a aktivně

nabízet možnosti spolupráce.

GRAF Č. 3

Korelace 0,186959

Interpretační závěr :

Graf závislosti čerpání zdrojů na věku klientů od 15 do 26 let při porovnání s grafem č.1 naznačuje, že pro výzkumný vzorek platí menší závislost čerpání zdrojů na složení klientů než na lokalitě.

Navrhovaná intervence :

Z tohoto grafu vyplývá několik otázek, předpokládáme-li, že většina projektů je určena pro tuto věkovou kategorii :

Jestliže není pro čerpání zdrojů určující věk klientů, nakolik dochází k tomu, že se příslušné projekty dostanou k adresovaným uživatelům?

Nebylo by užitečné pro vedení domovů zaměřit se více na složení klientů, aby mohla jejich podpora probíhat efektivněji?

GRAF Č. 4

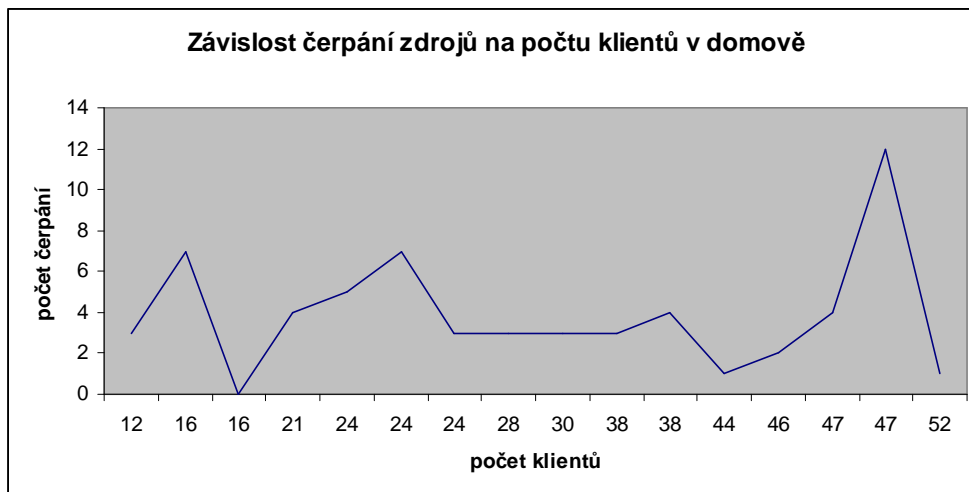

Korelace 0,336185

Průběh grafu č. 8 zcela zřetelně nenaznačuje vysokou závislost mezi počtem dětí ve věku od 7 do 15 let a rozličností jednotlivých zaměření volnočasových aktivit v dětských domovech. Zajímavá je vysoká hodnota korelátu, u kterého mohlo výpočtem dojít k jeho nadhodnocení.

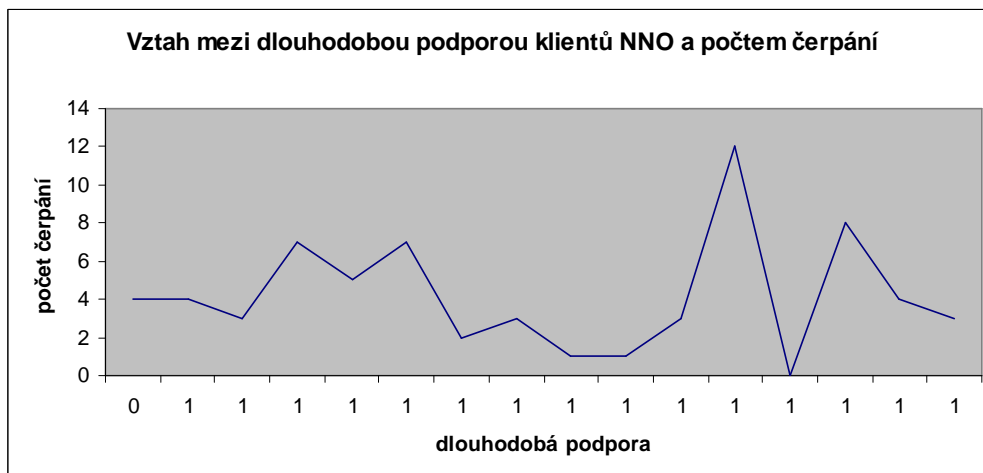
Nezávislé proměnné

GRAF Č. 5

Korelace 0,013139

GRAF Č. 6

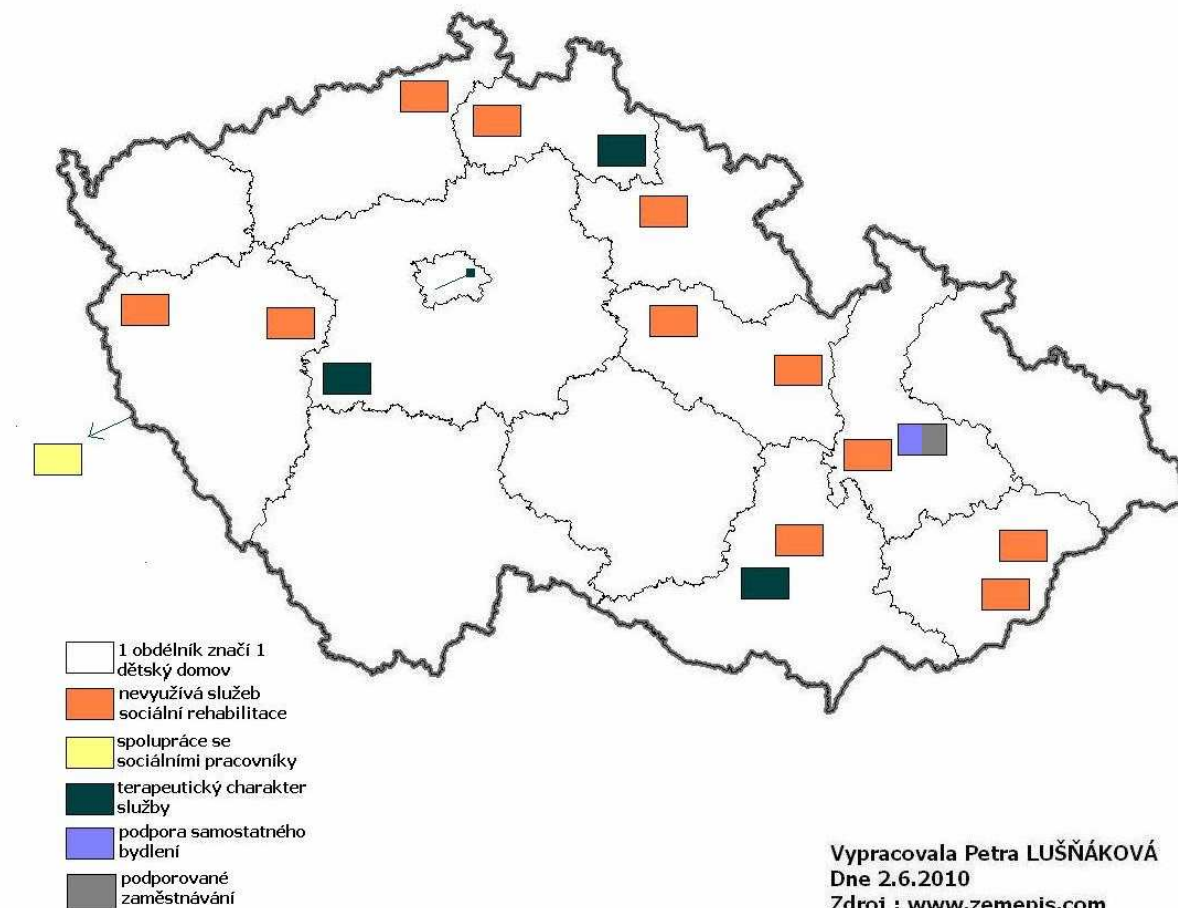
Korelace 0,016341

U grafů 5 a 6 sledujeme nevýznamný vliv počtu čerpání příležitostí na nabízenou dlouhodobou podporu NNO dětským domovům a na počtu klientů v zařízení. **Pro výzkumný vzorek tedy neplatí, že by počet klientů v zařízení nebo dlouhodobá podpora klientů neziskovými organizacemi byly určující pro četnost čerpání zdrojů.**

V kontextu těchto zjištění uvažuji nad tím, zda by velký počet klientů v domovech neměl vést ke zvýšení snah o předcházení hospitalismu prostřednictvím dlouhodobé spolupráce s NNO?

MAPKA 1

Charakteristika užívaných služeb sociální rehabilitace vybranými dětskými domovy v krajích ČR

Komentář :

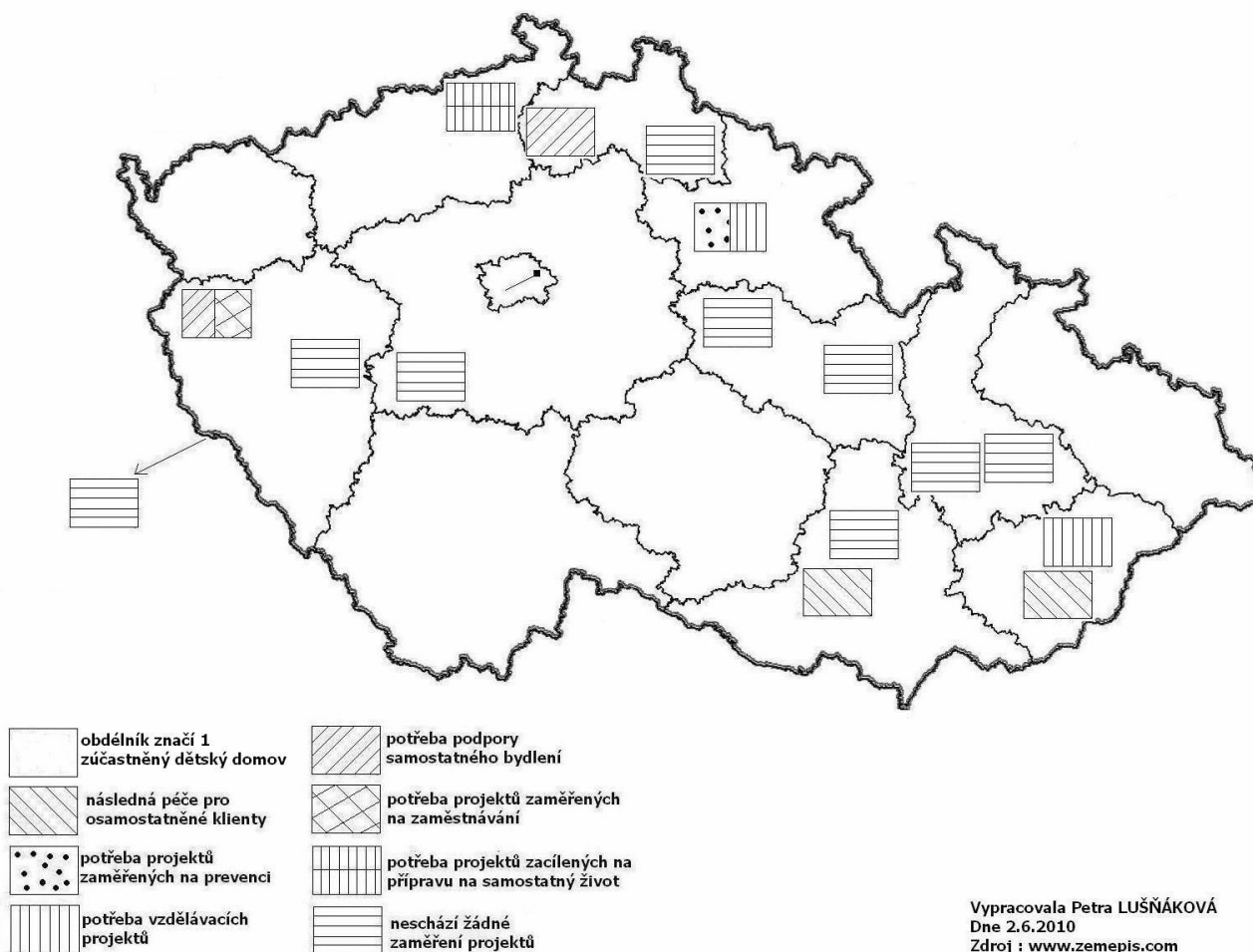
Mapka ukazující využívání služeb sociální rehabilitace vybranými dětskými domovy naznačuje, že tato oblast není vnímána jako příležitost k rozvoji klientů ústavní výchovy, přitom oblast sociální rehabilitace v sobě nese potenciál pro podporu bydlení a zaměstnávání, což jsou 2 základní potřeby, které klienti před odchodem ze zařízení musejí řešit.

Ojedinele nalezneme na této mapce spolupráci se sociálními pracovníky a středisky výchovné péče.

MAPKA 2

Absence regionálních projektů dle potřeb vybraných dětských domovů

Komentář :

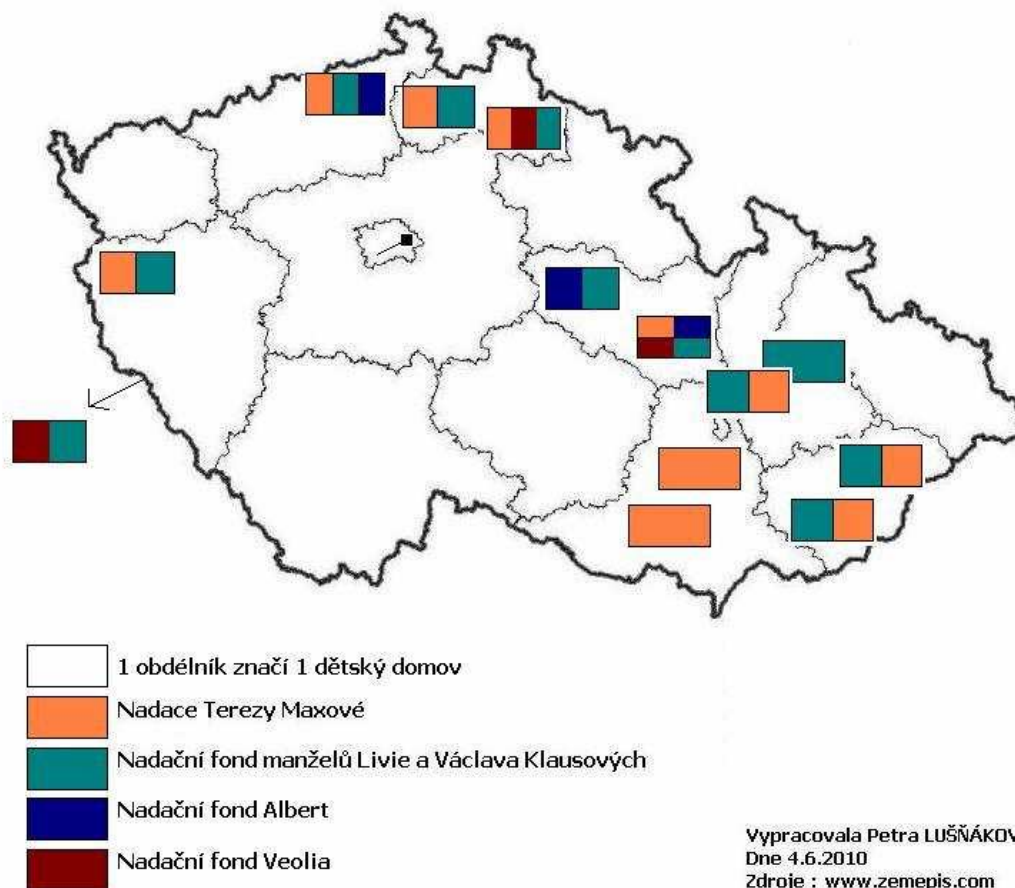
V mapce č. 2 se dá vyčíst zajímavá informace o tom, že ve většině vybraných dětských domovech nepociťují nedostatek programů zaměřených na rozvoj jejich klientů. Většinou je vedení dětských domovů spokojeno s mírou spolupráce s neziskovými organizacemi. V těchto případech by podle mě bylo vhodné poukázat na specifické potřeby jiných dětských domovů, aby se lépe ujasnilo, zda jim opravdu neschází nějaké konkrétní zaměření projektů.

Mně osobně více imponují domovy, kde mají jasnou představu o tom,

co jim schází, a podle toho si vytyčí cíle, ke kterým mohou ve svém vývoji směřovat. Na poptávku po potřebných projektech by měla odpovídat nabídka aktuálních programů NNO.

MAPKA 3

Přehled nejvíce čerpaných nevládních neziskových organizací vybranými dětskými domovy

Komentář :

Z mapky č. 3 můžeme vyčíst s jakými NNO se nejčastěji můžeme setkat v prostředí ústavní výchovy. Ač se často setkávám s názory, že se dětskými domovy zaobírá skoro každý, systematickou péčí a podporu klientů v zařízeních v naší zemi provozují pouze 2 NNO napříč regiony.

Nejčastěji čerpanou NNO ve vybraných dětských domovech je Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových. Domnívám se, že je rozšířenost tohoto fondu podmíněna jejich snahou o přímou komunikaci

s dětskými domovy.

Druhou nejčtenější organizací je Nadace Terezy Maxové. Tato nadace chce nadále podporovat klienty v ústavní výchově, ale vzhledem k potřebě podpory náhradního rodičovství, budou v budoucnu tyto prostředky směřované do oblasti náhradní rodinné péče.

2.6. Kvalitativní analýza

2.6.1. Kasuistika 1 - rozhovor

Pohlaví : žena

Věk : 24

Stav : svobodná, zasnoubená

Vzdělání : základní, od 1.9. 2010 nastupuje na střední zdravotnickou školu na dálkové studium

Povolání : asistentka v truhlářství

Bývalá klientka ústavní výchovy – fiktivní jméno Iva - opustila dětský domov na severu Čech před sedmi roky, ve věku 17 let. Do dětského domova byla Iva umístěna před dovršením 11. roku. Protože její matka byla alkoholička, každý den pila od rána do večera, své děti zanedbávala, byla k nim netečná, ale fyzicky jim neublížovala. Iva začala studovat střední zdravotnickou školu, ale protože neměla dostatek známek ke klasifikaci a měla spory s třídní učitelkou, neudělala reparát.

V 17 letech Iva utekla z dětského domova zpět k matce, která podala návrh na zrušení ústavní péče a které bylo v této věci vyhověno vzhledem k věku klientky. Iva měla s matkou časté konflikty. Když Iva otěhotněla, začala být velmi unavená, matka jí vyčítala, že je líná. Nakonec spory vyvrcholily vyhazovem Ivy z domu. Přítel její matky, v této době ve vězení, naváděl Ivinu matku, aby ji vyhodila z domu, protože ji nesnášel.

Matka nakonec dala partnerovi přednost před dětmi, Iva se vyjádřila, že se matka chovala vždy takto.

Vzhledem k absenci záchranné sítě se Iva uchýlila k neznámému muži na doporučení partnera své matky. Protože byla slabá a nezkušená, muž, u kterého žila, ji bil a psychicky trýznil. Bydlela s ním 3 roky, které považuje Iva za ztracený čas svého života. Tento muž byl však shodou okolností odsouzen k pobytu ve vězení za podvod, a tak Iva dostala příležitost tuto etapu svého života ukončit a začít znova. Iva si našla nového partnera, muže, se kterým v nejbližší době několika dnů vstoupí do manželství.

Začátky tohoto nadějného partnerského vztahu byly těžké, protože jí muž z předešlého vztahu obtěžoval, pronásledoval, vyhrožoval jí a vydíral ji.

Na život v dětském domově vzpomíná ráda, především na „tety“ a

děti, se kterými dobře vycházela (když Iva nastupovala do dětského domova, tak ve skupině bylo 9 dětí včetně jí).

Iva si velmi považovala 2 vychovatele, se kterými je neustále v kontaktu. Především jedna z vychovatelek chodila do domova, jakoby tam žila, šířila domácí pohodu, na kterou Iva vzpomíná dodnes. Ivu těšily možnosti návštěv u této vychovatelky, je vděčná, že mohla poznat její děti. Iva také vzpomíná na vychovatelku, která dětem vštěpovala poctivost, úctu k věcem, nesobeckost a učenlivost. Po zhodnocení svých dosavadních životních zkušeností Iva shledává, že „teta“ měla ve všem naprostou pravdu a snaží se dohnat vše, co zameškala.

Protože byla Iva v nedávné době v častém kontaktu s domovem, vnímá, že dnes v domově panují jiné vztahy, konkurenční boj mezi vychovateli, „donášení“ dětmi na vychovatele a neúcta dětí k materiálnímu zabezpečení.

Názor na ústavní výchovu má Iva skeptický. Když sama opustila dětský domov, neuměla prakticky nic, o současných dětech se domnívá, že na tom nejsou v tomto ohledu lépe - neumějí hospodařit, v životě tápou, neumí se rozhodovat a jsou hrubé a drzé, protože jim nehrozí ve výchově žádný přísný postih. Iva kriticky hodnotí zkušenost s absencí řádné sexuální výchovy, byla pouze informována o nebezpečí AIDS, ale když začala v 17 letech sexuální život, nebyla na něj řádně připravena, což jí způsobilo velké životní komplikace, Iva se domnívá, že v této oblasti se za 6 let mnoho nezměnilo.

V současné době se Ivě daří velmi dobře – bude se vdávat, rozhodla se, že začne studovat. Její partnerský vztah je kvalitní, její přítel je o mnoho let starší - Iva si přiznává, že vedle sebe potřebuje muže, který přijme všechny aspekty jejího života a že je možné, že si vybrala staršího partnera, aby nahradila nepřítomnost otce ve svém životě. Iva chce sdílet výchovu sourozenců a svých dětí s vyzrálým člověkem.

Iva měla v dětském domově 3 další sourozence – 2 bratry a jednu sestru. S přítelem se starají mladšího bratra, který je nyní plnoletý, ale stále s nimi žije. Před měsícem si Iva s partnerem vzali do pěstounské péče 2 zbylé děti – mladšího bratra, který trpí zrakovým znevýhodněním a mladší

sestru. Iva měla ještě jednoho sourozence, který je ale adoptován, a tak o něm nemá informace. S Ivinými sourozenci jsem se setkala během své praxe, především s jejím bratrem, který je velmi energický a pohybově nadaný. Vzhledem k postižení má Ivin bratr potíže v kolektivu, kde se projevuje agresivitou, aby na sebe upřel pozornost okolí. U Ivy doma se takto vůbec neprojevuje. Ivin bratr jezdí do internátní školy pro zrakově znevýhodněné do Prahy.

Zdravotní stav Ivy je dobrý, je kuřačka – cca vykouří 15 cigaret denně, kouřit začala v 15 letech na táboře, alkohol pije příležitostně, netrpí obezitou ani jinými chorobami. V minulosti experimentovala s marihuanou, ale k drogám neinklinuje a sama uvádí, že vzhledem k závazkům, jaké na sebe převzala, by si něco takového nemohla dovolit.

Iva po porodu nechtěla, aby její dítě skončilo v ústavu, a proto ho dala k adopci, na dítě myslí, počítá každý jeho rok života.

Před rokem se Iva snažila otěhotnět, nedařilo se jí, když ale rezignovala, náhle otěhotněla, avšak v zápětí potratila v nemocnici. Po pár dnech byla do nemocnice znovu přijata s bolestmi břicha, ukázalo se, že ve vejcovodu uvízlo další oplodněné vajíčko. Iva podstoupila operaci kvůli ruptuře vejcovodu. Do budoucnosti Iva počítá s tím, že bude moct opět otěhotnět, nyní se však vzhledem k sourozencům a studiu rozhodla počkat.

Iva má ve svém okolí přítelkyni, také s řadou těžkých životních zkušeností, velmi si jí cení, naprosto jí důvěřuje a je ráda, že si mohou v případě potřeby vzájemně vypomoci.

Iva má velmi střízlivý pohled na život, uvádí :

„ Jsem absolutní realista, tomu mě naučil život. Život není pohádka, ale sny má asi každý. Chci mít šťastnou rodinu, kterou jsem neměla.“

Rozbor kasuistiky 1

Životní příběh bývalé klientky ústavní výchovy bych ráda porovнала s výsledky výzkumů z oblasti ústavní výchovy. Nejznámější je longitudinální výzkum prof. Zdeňka Matějčka, PhDr. Věduny Bubleové a PhDr. Jiřího Kovaříka – Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace. Bývalá klientka sice nespĺňuje všechna kritéria jako účastníci výzkumu, a to především vzhledem k času, který strávila v ústavní výchově,

přesto však můžeme nalézt určité paralely v průběhu jejich vývoje. Tento přístup bude aplikován i v případě druhé kasuistiky.

Prvním zajímavým poznatkem je časný odchod klientky z dětského domova k matce v 17 letech. Většina účastníků výzkumu opustila ústavní výchovu v 15 letech, pouze 3 klienti zůstaly v domově do dovršení 18. roku. Srovnáme-li kategorii vzdělání, nalézáme v této oblasti také shodu, bývalá klientka dosáhla základního vzdělání – tedy na její možnosti podprůměrného vzdělání, které dál nerozvíjela.

V oblasti partnerských vztahů si klientka k sobě vybrala partnera, který využil její tíživé situace a snažil se vytvořit mezi nimi nevyrovnaný vztah, založený na závislosti a manipulaci.

Vzhledem k příznivým okolnostem si bývalá klientka našla nového partnera, což se ukázalo jako správná volba, která přispěla k jejímu rozvoji – bývalá klientka se bude vdávat, začala se zajímat o další sebevzdělávání a dokonce převzala odpovědnost za výchovu svých sourozenců, kteří také vyrůstali v dětském domově. Z výzkumu vyplynulo, že pravděpodobně trvalý partnerský vztah zásadně přispívá k příznivým charakteristikám, obzvláště manželství. V případě žen je tendence přínosu partnerských vztahů sledována častěji než u mužů.

Bývalá klientka se cítí v dobré fyzické kondici, čímž se vymyká oproti většině účastnic výzkumu, avšak ranné a nechtěné těhotenství je společnou charakteristikou.

Bývalá klientka také ve svém příběhu uvedla svou nepřipravenost, neschopnost a nesamostatnost jako činitele, kteří ovlivnily její vývoj. Pro účely interpretace tohoto aspektu bych ráda užila pojem hospitalismus, který je spjat s institucionální výchovou. Hospitalismus je definován jako proces dobré adaptace na podmínky ústavní výchovy. Tato adaptace ovšem není výhodná v přirozených podmínkách. Klíčovým prvkem hospitalismu je neschopnost orientace ve vnějším světě.

Výzkum obecně prospěšné společnosti La Strada na Slovensku, který byl zaměřený na zmapování zkušeností dívek v ústavní výchově s prostitucí nám také ukazuje jednu paralelu ve svých zjištěních. Z výzkumu vyplynulo, že dívky, které byly oběti psychického či fyzického týrání, mají významně

nižší pravděpodobnost, že by je v budoucnu měly ohrožovat zkušenosti s prostitucí, se kterou je významně spojena problematika užívání návykových látek. Bývalá klientka v rozhovoru uvedla, že s prostitucí žádné zkušenosti nemá a zkušenost s návykovými látkami byla ryze experimentální - vyzkoušela marihuanu a alkohol, který v současnosti požije zcela příležitostně, vzhledem k alkoholismu její matky.

Klientka uvedla, že je kuřačka, je na nikotinu závislá a kouří od 15 let. Během pobytu v dětském domově jezdila k matce na návštěvy, když matka zjistila, že dcera kouří, nebránila jí v tom a naopak jí poskytovala své vlastní cigarety. První cigaretu bývalá klientka užila po příchodu do zařízení, čímž se liší od statistické většiny.

K analýze této kasuistiky bych ráda dodala pouze poznatek, že pro vhodné budoucí směřování bývalé klientky ústavní výchovy je nezbytné, aby dokázala vytrvat v rozvoji svého potenciálu. Je zřejmé, že ač má tato klientka nízké vzdělání, je to inteligentní, mladá a schopná žena, která se dokázala zmocnit svého života, navzdory řadě nepříznivých překážek. Tato žena by měla využít možností, které se jí nabízejí v oblasti neziskových organizací, především by se měla naučit čerpat tyto možnosti pro sourozence, o které se stará, protože péče o ně je záležitostí nákladnou a psychicky náročnou, vzhledem k odpovědnosti, jakou na sebe převzala.

Životní vyhlídky této mladé ženy jsou optimistické, a tak věřme, že se jí a její rodině podaří uspět v dnešní společnosti a že se jim v případě nutnosti dostane potřebné pomoci.

2.6.2. Kasuistika 2 – analýza životopisu

Pohlaví : muž

Věk : 26

Stav : svobodný

Vzdělání : středoškolské

Povolání : řidič tramvaje

Bývalý klient ústavní výchovy, fiktivní jméno – Leoš. Leoš strávil v dětském domově na severu Čech 11 let. Do ústavní výchovy byl umístěn ve věku 10 let, kdy byl odejmut z rodiny na základě špatného chování ve škole a incidentu, který způsobil jeho o dva roky mladší bratr. Ten totiž v afektu vrazil spolužákovi do zad nůžky, naštěstí měl spolužák převazovací bundu a nic se mu nestalo. Oba bratři byli odejmuti a posláni do dětské psychiatrické léčebny, po sléze byli umístěni do dětského diagnostického ústavu a do dětského domova. V průběhu života v dětském domově Leoš navštívil ještě jednu léčebnu, Leoš byl agresivní a cholerický, měl četné konflikty se svým bratrem, který ho permanentně urážel pro jeho sklony k tloustnutí a výbušnou povahu, Leoš také trpěl do dospělosti obtížemi s nočním pomočováním, což byla záležitost, která ho opakovaně ponižovala v kolektivu dětí.

Pár let po příchodu Leoše a jeho bratra do dětského domova přišly jeho 2 sestry ve věku 3 a 12 let. Leoš měl ještě další 3 sestry, které od dětství vychovávala jeho babička z matčiny strany.

Dětství Leoš se svými 3 sourozenci trávil povětšinou v péči matky, která byla velmi hrubá, dětem nadávala, bila je a zanedbávala. V etapách se o jejich péči snažil jejich otec, který ovšem nemohl žít s jejich matkou, a tak průběžně odcházel od rodiny a toulal se.

V dětském domově Leoš absolvoval střední lesnickou školu a studium zakončil maturitou. Ve svém studiu opakovaně na střední škole propadl, ale v dětském domově mu poskytovali podporu a zázemí, aby studia dokončil, vystudoval obor Ochrana životního prostředí a přírody. Leoš měl řadu povinností, které jeho povaze a rozvoji svědčily – velmi úspěšně pěstoval zeleninu ve fóliovnících, manuálně pracoval na všem, co bylo v domově potřeba, krmil domácí zvířata a rád sportoval. Pro svou velkou váhu se vyznačoval také velkou fyzickou silou a zdatností, které ovšem nedokázal

v afektu ovládat, a tak často agresivitu obracel proti sobě, aby nikomu neublížil – trhal oblečení, které měl na sobě, nebo křičel a rozbíjel věci.

Protože nastával čas pro Leošův odchod z dětského domova, dostal příležitost pracovat a bydlet u zednické firmy, Leoš tuto nabídku přijal.

Jeho bratr nechtěl dále zůstat v dětském domově (měl před sebou poslední ročník na sportovním gymnáziu), a tak domov opustil a šel bydlet k Leošovi. Jeho bratr svou nepříjemnou povahou neprospěl vztahům Leoše a ostatních pracovníků, a tak oba museli opustit toto zázemí.

Po této etapě si Leoš musel najít nové zaměstnání a bydlení (jeho bratr nastoupil na internát, nebyl již klientem ústavní výchovy a pobíral dávky hmotné nouze) – Leoš začal pracovat ve výzkumném bramborářském ústavu a začal bydlet v garsonce. Toto období se u Leoše dá považovat za nejúspěšnější. Ovšem netrvalo příliš dlouho, Leoš si našel partnerku a tato jeho volba zcela zásadním způsobem podmínila jeho další vývoj.

Leoš neměl do této doby žádné zkušenosti s partnerským a sexuálním životem. Zcela se do své partnerky zamiloval, aniž by se zamyslel nad tím, proč má tato mladá žena již 3 děti v dětském domově. Leoš zcela přijal tuto ženu se vším, co k ní patřilo – děti v dětském domově, špatná pověst, ambivalentní vztah s její matkou a její současný partner, který nechtěl opustit byt, ve kterém spolu žili, zadlužení. Leoš se vzdal úplně všeho, co se mu podařilo vybudovat a šel bydlet ke své partnerce. V domácnosti žili ve třech a vládla zde velmi napjatá atmosféra. Po několika měsících bývalý partner odešel vzhledem k novému těhotenství Leošovy partnerky - Leoš očekával narození prvního dítěte.

Vzhledem k okolnostem se Leoš pokoušel najít dobře placené zaměstnání, což se nedařilo, a tak odešel i se svou partnerkou k Leošově matce. Ta je přijala, postarala se o ně, ale neslučitelnost jejich povah, je nakonec přiměla k návratu. Nestandardní životní styl, neschopnost partnerky hospodařit, vedly k rostoucímu zadlužení rodiny, k těmto komplikacím se přidalo ohlášení na týrání Leošova syna jeho matkou na ulici a vzhledem k její minulosti byl chlapec odebrán do kojeneckého ústavu - Leoš začal pracovat daleko od domova, a tak nemohl na místě zajistit rodinu, proto byl chlapec z rodiny odejmut. Nyní je již v pěstounské péči,

stejně jako děti s předešlého vztahu.

Leoš se svou partnerkou navštěvovali všechny děti průběžně a chtěli žít jako běžná rodina, ale pomoc a prostředky jim scházeli, a tak se rozhodli, že odejdou do Prahy, kde je lepší sociální síť. Leošova partnerka opět otěhotněla, a tak šla na potrat, pak znovu otěhotněla, ale také potratila a nakonec s Leošem opakovaně otěhotněla a Leošovi se narodilo druhé dítě – tentokrát holčička, která žije nyní s matkou.

Tato etapa se již odehrála v Praze, Leošova partnerka šla do azylového domu, kde byla neustále pod drobnohledem kvůli výchově dceři. Leoš se pokoušel prostřednictvím Střepu o záchranu rodiny a když měl sjednanou pomoc, jeho partnerka se rozhodla, že ho opustí a našla si nového partnera. Leošovi narostlo zadlužení nad 300 000,- Kč, nouze ho přiměla, aby se ucházel o zaměstnání řidiče tramvaje, které je dobře placené. Vzhledem k jeho nadprůměrným schopnostem pro řízení vozidel byl přijat do kurzu, který úspěšně absolvoval (u přijímacích testů se ukázalo, že je nadprůměrně inteligentní, avšak po celé dětství měl potíže s dyslexií a to vyvolávalo dojem nižší inteligence, žil tak ve stínu sourozenců, kterým se velmi dařilo ve školním prostředí).

Jeho měsíční příjem dosahující průměrného platu nestačí pokrýt všechny jeho pohledávky a výživné, a tak se často nachází na hranici existence – bydlí v ubytovně, stravuje se nepravidelně, je extrémně obézní z podvýživy – váží 150 kg a v následujících dnech ho čeká operace kýly, která se mu vytvořila z nadměrného posilování.

Aby dokázal zvládnout svou životní situaci, Leoš se pokouší prostřednictvím Člověka v tísni o vyhlášení bankrotu, ovšem Leoš čeká na prodloužení pracovní smlouvy. V těchto dnech se vrátil Leošův bratr, který způsobil 2 autonehody a utekl z Čech, těžko říci, zda tato okolnost Leošovi prospěje.

Leoš na dětský domov rád vzpomíná a vrací se do něj na pravidelné návštěvy. Jeho bývalý vychovatel opustil toto zaměstnání a nyní pracuje v Praze, velmi často se s Leošem vídá, pomáhá mu a podporuje ho, také je to jediný ze 2 lidí na světě, kteří mají na něj vliv, tím dalším člověkem je jeho bratr, který mu ovšem nepomáhá.

Leoš tvrdí, že to, co stihl jeho otec za 40 let, on zvládl za 25, a tak doufá, že se jeho situace obrátí k lepšímu. Navzdory všem okolnostem je Leoš vitální a optimistický, jeho životním mottem je : „ Něco na sebe, do sebe a pod sebe. “ Proto se díky tomuto přístupu dokáže smířit s nestandardními životními podmínkami - jednu dobu bydlel Leoš půl roku ve stanu za Prahou jako bezdomovec, myl se vodou z láhví a onemocněl velmi závažnou mykózou. Nejednou se Leošovi stalo, že skončil zcela bezprizorní na ulici.

Rozbor kasuistiky 2

Podle studie prof. Zdeňka Matějčka, PhDr. Věduny Bubleové a PhDr. Jiřího Kovaříka sledujeme bývalého klienta ústavní výchovy nadprůměrného z hlediska ukončeného středoškolského vzdělání a z hlediska vhodně zvoleného povolání. V ostatních charakteristikách nalézáme tyto paralely – nedostatečné zkušenosti v oblasti partnerských vztahů a s tím související komplikace, dále je to způsob života a obtíže se zdravotním stavem.

Za zcela zásadní vlivy v případě tohoto bývalého klienta nepovažují deprivaci vyplývající z života v ústavní výchově, vždyť klient byl díky nevyčerpatelné trpělivosti vychovatelů v dětském domově schopen dokončit středoškolské vzdělání a vzhledem k velkým výchovným problémům také dostal příležitost, aby neskončil v režimovém zařízení.

Dalším rizikovým faktorem je bratr bývalého klienta, který mu nepřináší žádné jistoty. Bývalý klient je na bratra silně fixován, velmi ho ovlivňuje názor mladšího bratra a to navzdory tomu, že ho mladší bratr už několikrát přivedl na okraj společnosti. Bývalý klient za svého bratra cítí odpovědnost, snaží se mu pomáhat a je za to odměněn jeho přítomností, je pravděpodobné, že je to cena za pocit sounáležitosti.

Nahlédneme-li na bývalého klienta z hlediska hospitalismu, neshledávám, že by tento problém bývalého klienta ústavní výchovy zásadně tížil. Klient žil v dětském domově a denně prováděl zcela samostatně mnoho úkonů, nesl odpovědnost za rostliny a zvířata, o které se staral, což zajisté přispělo k tomu, že klient neměl pocit, že by nebyl schopen základní sebeobsluhy nebo péče o někoho dalšího po odchodu

z dětského domova.

Problematická se stala nezralost v oblasti partnerských a sexuálních vztahů, nevhodná volba životního partnera zcela zásadně ovlivnila vývoj bývalého klienta ústavní výchovy. Tato nezralost způsobila bývalému klientovi komplikace se zadlužením, které pomalu narůstá do obrovských rozměrů.

2.6.3. Komparace kasuistik

Bývalý klient a klientka nastoupili do ústavní výchovy zhruba ve stejném věku a ve stejném regionu. Avšak klientka nastoupila do moderního dětského domova tzv. domova rodinného typu, kdežto bývalý klient nastoupil do dětského domova s velkou kapacitou. Doba, kterou pobývali v ústavní výchově se liší v rozmezí 3 let.

Oba klienti rádi vzpomínají na dětský domov, nemají vůči němu averzi a jsou v kontaktu s vychovateli, které považují pro svůj život za významné dospělé.

Ačkoliv měla klientka při odchodu z domova horší podmínky pro svůj rozvoj vzhledem k nižšímu věku a vzdělání, nyní se jí v životě vede lépe než bývalému klientovi, který dosáhl vyššího vzdělání a větší samostatnosti.

Životní úspěchy a neúspěchy bývalých klientů byly v zásadě spojeny s volbou životního partnera, především se jedná o události spojené s nezkušeností a nepřipraveností na partnerský a sexuální život a jeho důsledky. Děti těchto bývalých klientů skončily v náhradní rodinné péči a oba bývalí klienti na ně neustále myslí.

Další společnou charakteristikou je vazba na sourozence. U obou bývalých klientů nalézáme potřebu řešit životní situaci jejich sourozenců, u bývalé klientky shledávám, že je díky podpoře svého partnera a určité zralosti více obratná v poskytování adekvátní péče a podpory.

Významným rozdílem mezi bývalými klienty je zadluženost – bývalá klientka se tomuto problému naštěstí vyhnula. Určitě ale není nezajímavé, že její první životní partner zneužil její situace a ubližoval ji. Dá se tedy říci, že první vyznané partnerské vztahy bývalých klientů ústavní výchovy jim přinesly do života velmi závažné komplikace, se kterými se vyrovnávali a vyrovnávají dodnes.

Také jsem v obou studiích na další společnou charakteristiku, tedy tím myslím odchod bývalých klientů k jejich matkám, které je nakonec nepřijaly a od kterých museli odejít, protože s nimi měli velmi konfliktní vztahy.

Oba bývalí klienti se shodli také na tom, že když se ocitly v komplikované životní situaci, především ve vztahu ke svým dětem, nenalezly ve svém okolí záchranou síť a oporu, byli nuceni se svých dětí vzdát.

2.7. Diskusní kapitola

V této kapitole bych ráda kriticky zhodnotila průběh výzkumu, volbu metod a výsledky výzkumu.

Průběh výzkumu

Na počátku výzkumu jsem se domnívala, že 2 měsíce budou na zadání a zpracování výsledků stačit, což byl chybný předpoklad. Téměř všichni ředitelé dětských domovů přislíbili vyplnění dotazníku, ovšem návratnost byla poloviční, jednou z příčin mohla být zaneprázdněnost ředitelů. Protože jsem chtěla získat informace z každého kraje, nemohla jsem zadávat dotazníky osobně, ale pouze na základě telefonické domluvy. Většinou ředitelé domovů nezapomněli zdůraznit, že neustále vyplňují dotazníky, a pokud bych je neoslovila telefonicky, ani by se na dotazník nepodívali. Překvapivé bylo, že ředitelé, kteří se nejvíce bránili a měli nejvíce výhrad, zaslali dotazník rychle a pečlivě vyplněný.

Volba metod

K volbě metod a postupu žádné výhrady nemám – provedla jsem předvýzkum, výzkum a doplnila údaje kvalitativní analýzou.

Ovšem způsob jakým jsem koncipovala dotazník se ve výzkumu v několika otázkách ukázal nepraktický - nedokázala jsem efektivně vytěžit všechny potřebné informace kvůli otevřeným otázkám. Pro upřesnění získaných údajů jsem musela procházet webové stránky dětských domovů. Chtěla jsem napravit to, že někteří ředitelé nebyli pečliví ve vyplnění dotazníků.

Výsledky

Zpracování výsledků bylo provedeno v programu MS Excel a v grafickém programu. Získaná data jsem se pokusila zanesť do grafů a map. Také jsem prostřednictvím programu z dat vypočítala korelace. Korelace neumím nebo nemohu matematicky a experimentálně ověřit, proto výsledky výzkumu vnímám jako orientační. Získanými údaji jsem se snažila popsat vztahy mezi stanovenými proměnnými. Uvědomuji si ale, že jsem nepřesnou koncepcí dotazníku nedokázala pokrýt všechny proměnné z analýzy výzkumného pole.

Přínos výzkumu shledávám především v navázané spolupráci s řediteli domovů, kteří očekávají prezentaci s výsledky. Ráda bych do této prezentace začlenila nové zdroje a informace, které by mohly přispět k novému přístupu v péči o děti v konkrétních domovech.

3. Shrnutí

V současnosti nenalezneme mnoho lichotivých článků či publikací věnující se ústavní výchově v našich společenských poměrech. Zájemce, který se chce seznámit s prostředím a vlivem ústavní výchovy nalezne na své otázky téměř výhradně skeptické odpovědi. Proč se tak děje? Je ústavní výchova v naší zemi na tak nízké úrovni? Opravdu končí většina klientů opouštějících toto prostředí poznamenaná neschopností vést samostatný život? Je nějaká možnost tuto predikci změnit? Jaké nástroje můžeme pro změnu použít?

Osobně se domnívám, že prostor a podmínky pro tuto změnu lze v našich poměrech vytvořit. V různých koutech naší země se odehrávají drobné iniciativy z různých oblastí, snažící se zmírnit důsledky vlivu výchovy v ústavu, či sociokulturní diskriminace. Snažila jsem se na tyto iniciativy nahlédnout z hlediska využitelnosti a přínosu do oblasti ústavní výchovy. Rozborem metodických materiálů jsem se snažila poukázat na možnosti nových zdrojů a přístupů. Také jsem se snažila sestavit obraz toho, jak vypadá komplexní péče o klienty. Ukázalo se, že čím blíže zdrojům se zařízení nacházejí, tím jednodušeji a soustavněji mohou poskytovat ty nejlepší podmínky pro rozvoj klientů.

Překvapily mě názory některých ředitelů dětských domovů, kteří nemají zájem na spolupráci s nevládními neziskovými organizacemi (dále NNO) a jejich činnost považují za druhotnou záležitost v péči o jejich klienty – především jim vadilo, že některé NNO považují dítě z dětského domova za atraktivní zboží. Další názor považoval projekty NNO za třešničku na dortu v péči o klienty v domovech, protože základní péči zařizuje dětský domov, který nese odpovědnost za vývoj klienta.

Dokáží pochopit, že na základě profesní zkušenosti si ředitelé dětského domova mohli udělat takový názor na spolupráci s NNO, ale neschvaluji ho. Jako vedoucí pracovníci by měli dle mého názoru překonat některé své postoje a být více pragmatičtí, to především kvůli zmíněné odpovědnosti k dětem.

Situaci navíc zhoršují média, která často očerňují zařízení ústavní

výchovy. Bez těchto vlivů by se otevřel prostor pro novou spolupráci mezi dětskými domovy, NNO a zákonodárci.

4. Cizojazyčné resumé - Summary

In these days, we can't find many complimentary publications or articles dealing with institutional upbringing in our social relations. Interested person who wants to know the background and influences of institutional upbringing will find almost exclusively skeptical answers. Why is that so? Is institutional upbringing in our country really so inferior? Do really most of the clients leaving this environment end up unable to lead independent live? What tools can we use (to help them)?

My personal opinion is that space and terms for the change can be in our conditions created. Small various initiatives are taking place in different parts of the Czech Republic trying to mitigate the consequences of institutional upbringing or sociocultural discrimination. I tried to review these initiatives in terms of usability and benefits that they brings to institutional upbringing. By analysing the metodological documents I tried to highlight the potential of the new possibilities. I also tried to put together a picture of comprehensive care for clients. It was proved that the closer the institutions are to those initiatives, the more systematically and consitently they can offer conditions for developement of clients.

I was suprised by opinions of certain directors of children's homes who are not interested in cooperation with non-governmental non-profit organizations (NNO's) and their activities are considered by them as secondary in care of their clients – they most resented the fact that some NNO's are finding children from orphanages as attractive commodity. Another opinion was that projects of NNO's are just icing on the cake in taking care of clients because the basic care is provided by children's home that is responsible for development of its clients.

I can understand that these opinions were developped based on professional experiences of the directors but I don't agree with them. As management personnel they should be able to overcome their personal views and be more pragmatic especially for sake of aforementioned responsibility towards children.

Situation also might be worsened by media that sladers establishment

of institutional care. Without these effects there could be space for improving relations between children's homes, NNO's and gouvernement.

5. Citace a kompletní seznam čerpaných zdrojů

Citace :

- [1] Browne, K. Nebezpečí poškození malých dětí v ústavní péči, 2009. V zájmu dítěte. Stránky o dětech v náhradní péči. <http://www.vzd.cz/nebezpeci-poskozeni-malych-deti-v-ustavni-peci#attachments> (accessed March 02, 2010).
- [2] VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1st ed., vol. 1. Praha: Karolinum, 2005. Sociokulturní hendikep, Sociokulturní znevýhodnění, p. 287. ISBN 80-246-1074-4.
- [3] Sobol, V. Dětské domovy-záchrana nebo zlo?, 2007. Blogy.Novinky.cz. <http://zamecek.blogy.novinky.cz/0704/detske-domovy-zachrana-nebo-zlo> (accessed March 03, 2010).
- [4] Gotwaldová, M.; et al. Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. 2006. Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:xdwaIH515MJ:www.otevridvere.cz/download/metodicka_prirucka.pdf+%C3%BAstavn%C3%AD+v%C3%BDchova+budoucnost+d%C4%9Bt%C3%AD&cd=3&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-a (accessed March 08, 2010).
- [5] Vyhláška ministerstva zdravotnictví 107/2001 o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a pracovní hygieny při činnostech epidemiologicky zásadních. *Sbírka předpisů České republiky*, část 2, Hlava I,II. 2010.
- [6] Vyhláška č. 108/2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních. *Sbírka zákonů České republiky*, Část I. Školská, výchovná a ubytovací zařízení. 2010.
- [7] Federace dětských domovů ČR. <http://www.fddcr.cz/> (accessed May 11, 2010), webmaster Jan Pavlas.
- [8] Feřtek, T. Dětské domovy?. *Reflex.cz* [Online] 2006. <http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-tema-reflexu/21603/detske-domovy.html> (accessed May 11, 2010).
- [9] VAVŘÍK, J. Kapsa klokánku hřeje více?Přestaňte dál lhát o ústavní péči v České republice. In *Bulletin 68: FDD ČR, březen 2009*. 2009, p. 19–24.
- [10] KŘEPSKÝ, D. Kde má končit práce s biologickou rodinou?. In *Bulletin 68: FDD ČR, březen 2009*. 2009, p. 24–25.
- [11] PATALAJKOV, N. Projekt chráněné dílny : Výroba baletní obuvy a

baletních oděvů. In *Bulletin 66: FDD ČR, říjen 2005*. 2006, p. 38.

[12] Matoušek, O.; et al. *Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mládeže*, 1st ed. [online]; Občanské sdružení Člověk hledá člověka: Praha, 2008. <http://www.clovekhledacloveka.cz/vstup-do-zivota.html> (accessed May 13, 2010).

[13] Co je program Šance 06. <http://www.w11.cz/ance-06.html> (accessed May 14, 2010).

[14] Slovák, R. Mentor. Robert Slovák. <http://www.robertslovak.cz/clanky-obecne/mentor.html> (accessed May 15, 2010).

[15] *Služba Mentor* [online]. Sdružení pro probaci a mediaci v justici, [cited 01 June 2010]. Available from: www.mentoring.spj.cz.

[16] ŠOLCOVÁ, Iva. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. 1. Praha : GRADA Publishing,a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2947-3.

[17] Prostituce nezletilých dívek v kontextu ústavní výchovy, 2010. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz (accessed Feb 06, 2010), La Strada.

Kompletní seznam čerpaných zdrojů

I. Elektronické zdroje :

1. Browne, K. Nebezpečí poškození malých dětí v ústavní péči, 2009. V zájmu dítěte. Stránky o dětech v náhradní péči. <http://www.vzd.cz/nebezpeci-poskozeni-malych-deti-v-ustavni-peci#attachments> (accessed March 02, 2010).
2. Co je program Šance 06. <http://www.w11.cz/ance-06.html> (accessed May 14, 2010).
3. Federace dětských domovů ČR. <http://www.fddcr.cz/> (accessed May 11, 2010), webmaster Jan Pavlas.
4. Feřtek, T. Dětské domovy?. *Reflex.cz* [Online] 2006. <http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-tema-reflexu/21603/detske-domovy.html> (accessed May 11, 2010).
5. Gotwaldová, M.; et al. Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. 2006. Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s.http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:xdwaIH515MMJ:www.otevridvere.cz/download/metodicka_prirucka.pdf+%C3%BAstav%C3%AD+v%C3%BDchova+budoucnost+d%C4%9Bt%C3%AD&cd=3&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-a (accessed March 08, 2010).
6. <http://www.krasapomoci.cz/cz/homepage>

7. http://projekty.osu.cz/domovy/3_uvod.html
8. <http://www.muzydetem.cz/projekty/>
9. <http://www.pivecka.cz/index.php?id=2&at=2&more=22>
10. http://www.rozmarynaops.cz/index.php?akce=projekt&id_projekt=6
11. KŘEPSKÝ, D. Kde má končit práce s biologickou rodinou?. In *Bulletin 68: FDD ČR, březen 2009*. 2009, p. 24–25.
12. Matoušek, O.; et al. *Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mládeže*, 1st ed. [online]; Občanské sdružení Člověk hledá člověka: Praha, 2008. <http://www.clovekhledacloveka.cz/vstup-do-zivota.html> (accessed May 13, 2010).
13. Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011, 2009. MŠMT Ministerstvo mládeže a tělovýchovy. <http://www.msmt.cz/socialni-programy/narodni-akcni-plan-k-transformaci-a-sjednoceni-systemu-pece> (accessed June 10, 2010).
14. PATALAJKOV, N. Projekt chráněné dílny : Výroba baletní obuvy a baletních oděvů. In *Bulletin 66: FDD ČR, říjen 2005*. 2006, p. 38.
15. Prostituce nezletilých dívek v kontextu ústavní výchovy, 2010. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz (accessed Feb 06, 2010), La Strada.
16. Purková, V. Osobnost dětí umístěných v dětských domovech, 2009. ANV.cz. <http://www.anv.cz/odborne/147-osobnost-deti-umistenychv-detskych-domovech-z-pohledu-vybranych-vyzkumu-a-ustavni-vychova-v-cislech> (accessed June 15, 2010).
17. Slovák, R. Mentor. Robert Slovák. <http://www.robertslovak.cz/clanky-obecne/mentor.html> (accessed May 15, 2010).
18. Sobol, V. Dětské domovy-záchrana nebo zlo?, 2007. Blogy.Novinky.cz. <http://zamecek.blogy.novinky.cz/0704/detske-domovy-zachrana-nebo-zlo> (accessed March 03, 2010).
19. *Služba Mentor* [online]. Sdružení pro probaci a mediaci v justici, [cited 01 June 2010]. Available from: www.mentoring.spj.cz
20. VAVŘÍK, J. Kapsa klokánku hřeje více?Přestaňte dál lhát o ústavní péči v České republice. In *Bulletin 68: FDD ČR, březen 2009*. 2009, p. 19–24.
21. www.jihoceskenadeje.cz
22. www.modernirodina.cz
23. www.nadace-educa.cz
24. www.nadacnifondalbert.cz

25. www.nadacnifondklausovych.cz
26. www.nfveolia.cz
27. www.nasedite.cz
28. www.terezamaxovadetem.cz
29. www.všfs.cz

II. Právní předpisy :

1. Vyhláška ministerstva zdravotnictví 107/2001 o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a pracovní hygieny při činnostech epidemiologicky zásadních. *Sbírka předpisů České republiky*, část 2, Hlava I,II. 2010.
2. Vyhláška č. 108/2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních. *Sbírka zákonů České republiky*, Část I. Školská, výchovná a ubytovací zařízení.2010.
3. Zákon č. 111/2009 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5#zphn>.
4. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, ÚZ Rodinné právo, s. 28-76.
5. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2007, ÚZ Školství, s. 362-381.

III. Čerpaná literatura a odborné práce :

1. ŠOLCOVÁ, Iva. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. 1. Praha : GRADA Publishing,a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2947-3.
2. KUREČKOVÁ, M. *Kvalita života seniorů v domovech důchodců*. bakalářská, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2007.
3. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1st ed., vol. 1. Praha: Karolinum, 2005. Sociokulturní hendikep, Sociokulturní znevýhodnění, p. 287. ISBN 80-246-1074-4.

6. Příloha č. 3

Finální podoba dotazníku :

Tento dotazník je součástí diplomové práce na téma Podpora a rozvoj klientů ústavní výchovy v České republice (FFUK, katedra Pedagogiky, obor Sociální pedagogika). Význam dotazníku tkví ve zmapování čerpání příležitostí k rozvoji klientů ústavní výchovy v jednotlivých krajích ČR.

Předem děkuji za vaši účast na tomto výzkumu a v případě zájmu, bych vás ráda seznámila s výsledky tohoto šetření a poskytla materiály, které by mohly přispět k lepšimu směřování budoucího života vašich klientů.

Čestně prohlašuji, že výsledky výzkumu nebudou žádným způsobem zneužity a poslouží odbornému vhledu do problematiky ústavní výchovy.

Kontaktní osoba :

Název domova :

Kapacita domova :

Celkový počet klientů :

Z toho počet :

Vysokoškoláků :

Středoškoláků :

Učňů :

Studujících základní školu :

Studujících speciální školu :

Předškolní věk :

Odpovězte prosím na otázky :

I. čerpání zdrojů

1. které projekty neziskových organizací (nadací, nadačních fondů, občanských sdružení) čerpáte nejčastěji ve vašem domově – uveďte prosím jejich název a jména organizací :
2. oslovují vás tyto organizace s nabídkou svých projektů?
3. nabízejí vám tyto organizace dlouhodobou spolupráci při podpoře vašich klientů?
4. kontaktujete neziskové organizace, abyste se zapojily do jejich projektů?
5. jakým způsobem se vaši klienti na čerpání těchto zdrojů podílejí?
6. vyjmenujte prosím a stručně charakterizujte vámi využívané projekty z vašeho regionu zaměřených na rozvoj vašich klientů:
7. jaké zaměření projektů ve vašem regionu schází?
8. který vámi čerpaný projekt považujete za nejvíce přínosný pro budoucnost vašich klientů?

II. volný čas klientů

9. jaké volnočasové aktivity provozujete ve vašem domově?
10. docházejí vaši klienti na volnočasové aktivity do okolních kroužků, lidových škol umění nebo do kroužků v jejich škole?
11. v případě, že vaši klienti tyto kroužky navštěvují, z jakých zdrojů financujete náklady s tím spojené?

III. vztah domova s okolím

12. využíváte ve vašem domově služby sociální rehabilitace pro vaše klienty, uveďte o jaký typ služeb se jedná :
13. provozujete volnočasové aktivity, které mohou pravidelně využívat lidé z vašeho okolí – např. kroužky pro děti?
14. dochází do vašeho domova někdo z vašeho okolí čistě za účelem vedení některé volnočasové aktivity pro vaše klienty?
15. jak vnímáte hodnocení veřejnosti vztahující se k vašemu domovu?

Pokud vás k dotazníku napadla nějaká myšlenka, která nemohla být nikam začleněna, zapíšte ji prosím zde :

Děkuji za ochotu a věnovaný čas.

„Souhlasím s tím, aby moje diplomová práce byla půjčována ke studijním účelům. Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích a aby se vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.“

V Praze dne 12.6.2010

.....

Podpis

Pořadové číslo	Jméno čtenáře	Č.ISIC karty	Bydliště	Datum